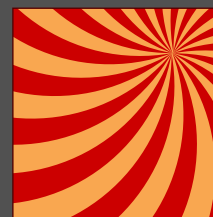
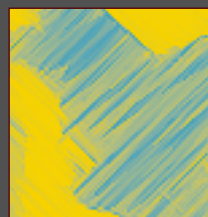

**DOBŘÁ
ADRESA**

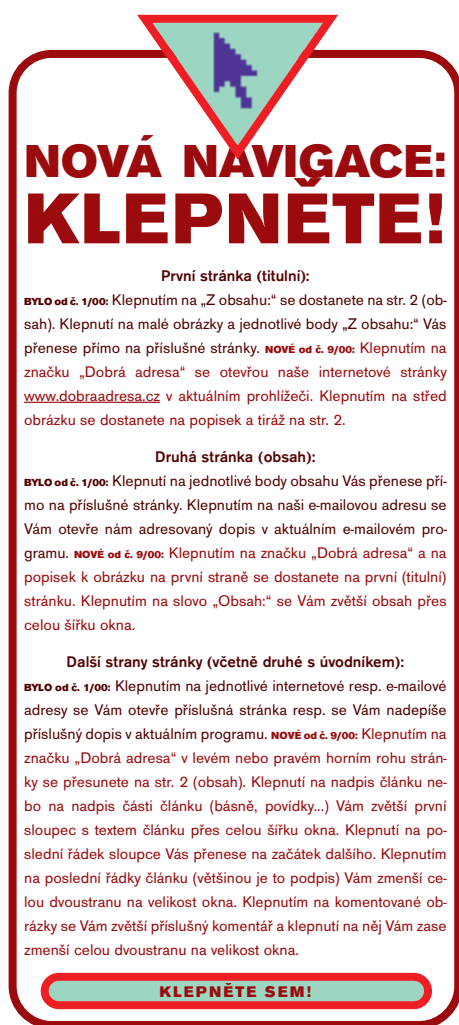
Z obsahu

Rozhovor s doyenem českého herectva Svatoplukem Benešem

Vladimír Novotný o vzpomínkách Vladimíra Vokolka

Povídky Josefa Hrubého

Obsah:

**NOVÁ NAVIGACE:
KLEPNĚTE!**

První stránka (titulní):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):
BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah). Klepnutí na nadpis článku nebo na nadpis části článku (báseň, povídka...) Vám zvětší první sloupec s textem článku přes celou šířku okna. Klepnutí na poslední řádek sloupce Vás přenesou na začátek dalšího. Klepnutím na poslední řádky článku (většinou je to podpis) Vám zmenší celou dvoustranu na velikost okna. Klepnutím na komentované obrázky se Vám zvětší příslušný komentář a klepnutí na něj Vám zase zmenší celou dvoustranu na velikost okna.

KLEPNĚTE SEM!

O čem se (ne)mluví

- Miroslav Cingl: **Super nás nevytrhne** (4)
Martin Belásek: **Kristofori – antikomunismus jako snobství** (8)
Irena Prázová: **Zprofanovaný Harry** (10)
Jakub Šofar: **Tajný seznam IV.** (14)
Karel Lišaj: **Naštvaný esejek potřetí... O neválcě** (16)

Rozhovor

- Vojan byl svého druhu pánbůh**, rozhovor s doyenem českého herectva Svatoplukem Benešem (18)

Výtvarné umění

- Milos Nesytka a Juraj Pryšc: **Texty struktur** (22)

Hudba

- Jakub Šofar: **Sceděno!** (26)
Petr Novotný: **Mejloma padesátka** (28)

Představujeme Vám

- Josef „Žluťák“ Hrubý (30)

Co se chystá

- Co chystá k vydání v nakladatelství Petrov** (34)

Literatura

- Vladimír Novotný: **Vzpomínky, nikoli paměti?** (40)

Internet

- Ota Fenikel: **Fejeton o chatu** (42)

Historie

- Martin Groman: **Na marách čamarách** (44)

Podobrazník

- Honza Hanzl: **O závislém tatínkovi** (47)

Na titulní stránce: Juraj Pryšc „Kafe“, 1992 (viz str. 22)

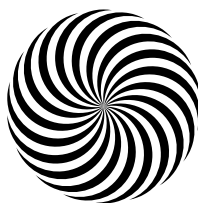
Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 6, ročník 2. E-mail: dobraadresa@first-net.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Vladimír Novotný, Jan Petružela, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Vystavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Naši milí,

přichází léto, voda, sprchování mývalů v zoologické zahradě a Dobrá adresa číslo 6. Nechceme vám vnucovat, co ze zmíněného je jednoznačně nejlepší, ale uznejte, že v mývalích si nijak zvlášť nepočtete.

A abych vás právě od čtení (důležitějších věcí než jsou úvodníky) nezdržoval, bude toto úvodník nejkratší, jaký jste kdy četli. Takže hurá dál, a třeba pak stihnete i ty mývaly...

Štefan Švec

O
čem
se
(ne)
mluví

Super nás

Dvacátého pátého dubna se na stáncích objevil nový celoplošný deník. Super vydávaný Společností e-Media se stal prvním realizovaným projektem z řady předcházejících neúspěšných pokusů (Tempo, Kurýr). Všechny tyto tituly měly stejnou charakteristiku: celoplošný barevný list pro střední vrstvu (čímž se myslí minimálně středoškolské vzdělání a příjem mezi 10 a 12 tisíci), koncipovaný podle vzoru USA Today, tedy „seriózní informace v lehce bulvárním kabátě“. Zacílení na českém trhu: mezi Mf Dnes a Bleskem. Jak nový titul ovlivní mediální scénu?

Hráči

Do příchodu Superu se o pozornost čtenářů pralo pět hlavních deníků. Stručně si je popíšme:

Mf Dnes zápasí s Bleskem o titul nejčtenějšího českého deníku. Její hlavní devizou je široký záběr - rozsáhlé a z větší části původní

domácí zpravodajství, pestré zdroje zpráv zahraničních, množství příloh a „doplňkového čtení“. Tento deník je u nás pravděpodobně největším „opinion makerem“; zrušil mýtus, že důležité komentáře se dají najít jen v Lidových novinách. Vydavatelství MAFRA se snaží v českých podmínkách vytvořit malé multimediální impérium (Mf Dnes, iDnes, TVD - televizní zpravodajství pro TV3 a v poslední době úsilí o získání celoplošné rozhlasové licence).

Lidové noviny usilují o podobný projev, ale s menším úspěchem. Snaží se odlišit intelektuálním charakterem, který se projevuje mj. tím, že na poslední straně tisknou místo sportu fejeton (otázka je, jestli to stačí). Jejich původní zpravodajství nejde příliš do hloub-

nevytrhne

Hlavním omezením českého trhu je jeho velikost, lépe řečeno nedostatek velikosti.

Bez vydavatelské podpory se tu neuživí deník, který by

si mohl vybírat, ať už

tematiku, způsob

zpracování nebo čtenáře.

Hospodářské noviny

vydavatel podrží, ale mottem

ostatních deníků je

maximální čtenost za

každou cenu. Základním

pohybem na českém trhu

se stal pohyb do středu.

ky, místo problémů samotných se věnuje spíš tomu, co kdo o problému říká. Tuto svou omezenost se snaží vyrovnávat vymyšlením nových závažných témat, které však sklouzává k tvorbě umělých, s realitou nesouvisejících kauz (hledání „duchovních vůdců národa“ v době, kdy skutečným hlavním tématem byl vztah Česko - Rakousko - EU).

Právo chce být protiváhou obou již zmiňovaných titulů, pro odlišení si obléká levice levicový kabát. Být alternativní je ušlechtilá idea (Jan Keller v názorové rubrice, příloha Salon), bohužel jí ale podrážejí nohy zpravodajská nedůvěryhodnost, jednostrannost, malá nezávislost, přílišné propojení se sekretariátem ČSSD a téměř neskrývané otiskování skryté reklamy.

Hospodářské noviny se z původně čistě ekonomického listu přeměnily na deník se širším záběrem. V obchodní sféře mají postavení spolehlivého a dobře informovaného zdroje, v rámci celého trhu však stále nesou nálepkou odborného deníku. Jejich vydavateli však tato situace zatím zřejmě vyhovuje, zaměřuje se na další mediální aktivity (týdeník Profit, internetový iHNed).

Blesk je pak nejúspěšnějším čistým bulvárem (a podle nákladu i deníkem vůbec) u nás. Teritorium tabloidů obsadil téměř dokonale. Jako jediný má dokonce nedělní vydání, což je při pověstné pružnosti českých distribučních společností podnik velmi finančně nákladný (na vlastní kůži si to ověřily Nedělní noviny, které nevydržely

ani půl roku, a to byla jejich vydavatelem společnost Ringier, která vydává i Blesk, takže mohly využívat již rozjeté distribuce).

Kdo z koho

Hlavním omezením českého trhu je jeho velikost, lépe řečeno nedostatek velikosti. Bez vydavatelské podpory se tu neuživí deník, který by si mohl vybírat, ať už tematiku, způsob zpracování nebo čtenáře. Hospodářské noviny vydavatel podrží, ale mottem ostatních deníků je maximální čtenost za každou cenu. Základním pohybem na českém trhu se stal pohyb do středu. Onen výše zmíněný „prostor mezi Mf Dnes a Bleskem“

je totiž jedinou ještě jakž takž nevytěženou zásobárnou potenciálních zákazníků. České deníky dnes ve velkém pořádají hon na průměrného čtenáře.

Například Lidové noviny změnilly svou koncepci právě v době katastrofálního propadu čtenosti. Dokonce obětovaly část svého intelektuálního image, například v kulturní rubrice zavedly typicky bulvární hvězdičkové hodnocení. Prodaný náklad LN se skutečně zvýšil téměř na dvojnásobek.

Mf Dnes po změně sáhla ve chvíli, kdy pozici nejčtenějšího deníku u nás převzal Blesk. Vydavatel dokonce povolal nového šéfredaktora, Pavla Šafra, který předtím stál za zmrtvýchvstáním Lidovek. Šafr aplikoval svou univerzální metodu: na třetí straně MfD se objevila rubrika Téma a celkový jazyk a styl listu se přiblížil magazínovému psaní – zajímavosti se sníženou zpravodajskou a informační hodnotou.

S obdobnými změnami mezitím přišlo i Právo. Ve vší tichosti, aby neodradilo své čtenáře, kteří jsou konzervativnější než u jiných titulů.

Doprovodnými znaky narůstající masovosti jsou mimo jiné rozsáhlé čtenářské soutěže, zkracování zpráv a výroba grafy

a mapkami doplněných pseudozpravodajských témat, která sice vypadají velmi „kontaktně“ (uctíváný pojem, o němž nikdo neví, co vlastně znamená), ale mají nulovou informační hodnotu. Posun od zpravodajské serióznosti k bulvární magazinovosti je ilustrován i změnou tisku z černobílého na barevný. U Lidových novin už změna proběhla, Mf Dnes se na ni chystá v nejbližší době.

Nový, do středu trhu zaměřený deník tak byl hrozbou pro všechny hlavní tituly. Však také podle toho zareagovaly. V den D, kdy vyšlo první číslo Superu, mu MF Dnes nevěnovala ani řádku, Blesk rozjel rozsáhlou reklamní kampaň a Lidové noviny otiskly nenápadný článek, který zařadil Super na úroveň Blesku a skrytě naznačoval, že se nový titul pravděpodobně dlouho neudrží.

... a Super

Je třeba přiznat, že proklamovaná „serióznost v bulvárním obalu“, kterou se Super holedbal, byla skutečně jen marketingovým tahem. Super se stal druhým čistým bulvarem na našem trhu. To ovšem bylo možné

ásah ve Frýdku-Místku

Vejmělkova n d

uper

beta

odhadnout dávno předem, například podle toho, že jádro nové redakce vytvořili zlanáření novináři z Blesku. Autoři projektu Superu dobře pochopili, kde na českém mediálním trhu čeká úspěch. Nezkoušeli konkurovat zavedeným „seriózním“ deníkům, ale zaměřením, grafikou a konečně i cenou se pustili do přímé soutěže s Bleskem. Z této situace pochopitelně při současném rozložení sil těžší ostatní deníky, proto fenomén Superu nijak nekritizují. Jestli se ale v budoucnu potvrdí propojení Super - TV Nova (o kterém se všude šeptá, ale nahlas neřekne nikdo nic), stane se tato dvojice konkurencí pro multimedální záměry vydavatelství MAFRA. Tehdy bychom se mohli dočkat zajímavého tažení Mf Dnes proti deníku Super.

Výhledy

Jak se ukazuje, objevení nového deníku nijak zásadně nezměnilo základní charakteristiku českého novinového trhu, kterou je běh k průměru. Naopak - ve „středu pole“ se ještě více zahustilo. Bude-li tento trend pokračovat dál, dříve či později se v onom středu sejdou všechny tituly a začne boj na

život a na smrt, který přežijí dva až tři tituly ekonomicky nejsilnější.

Je však možné, že některé vydavatelství zareaguje na stále se rozvíjející mezeru na „seriózním“ pólu a buď koupí a koncepčně změní některý existující deník, nebo vytvoří nový tak, aby se pod jednou střechou sešel jeden „masový“ a jeden „seriózní“ titul. Ty by se pak vzájemně doplňovaly, přičemž „spotřební“ deník by přinášel finance a „elitní“ dodával vliv a prestiž.

O podobném rozdělení se spekovalo, když stejný majitel získal Mf Dnes a Lidové noviny. Nedošlo však k tomu, naopak se oba deníky začínají čím dál víc navzájem podobat, mimo jiné i kvůli receptům šéfredaktora Šafra na zvýšení čtenosti.

Čtenářům i mediálnímu trhu by přitom jenom prospělo, kdyby se v české kotlině objevil skutečně seriózní deník. Klidně by si mohl pro zvýraznění kontrastu s bulvárem ponechat černobílou úpravu. To je ale bohužel hudba budoucnosti. Příkladnějším dva roky ještě budeme svědky úprku k průměrnosti a boje o co největší počet prodaných výtisků. I kdyby vydržel, nový deník Super na tomto trendu nic nezmění.

Miroslav Cingl

O čem se (ne) mluví

Kristofori

Ve třech velkých sálech Národního muzea probíhá retrospektivní výstava Jana Kristoforiho. Kristofori slaví v tomto roce sedmdesátiny. V letech hvězd, srpů a kladiv byl deset let zavřený, po roce 68 emigroval. Vypadá to jako začátek recenze, že?

Budiž. Tento text bude i recenzí. Zároveň má ale nabubřelou ambici vyslovit se k problému obecnějšímu. Kdyby chtěl být provokujícím, položil by svou otázku takto: „Byla (či je) společnost českých odpůrců komunismu, od Charty 77 po emigranty, snobským spolkem, sebechvalnou kupkou bytostí pyšných na svou výjimečnost?“

Samozřejmě nebyla. Tedy rozhodně ne jenom. Ale jak to všechno souvisí s výstavou Jana Kristoforiho?

Ne každý český výtvarník si pozve na vernisáž takovou sbírku mediálních tváří. Sotva vejdete do muzea, minete jen tak tak Světlanu Nálepkovou, odrazíte se od Eduarda Hruběše a zakopnete o Afku Janouškovou. Uvnitř je to pak ještě drastičtější. Potkáte i politiky (drobnějšího ranku).

Dobře, na tom ještě není špatného pranic. Atsi umělec zve na svou vernisáž koho chce (a nic proti zmíněným). Ale pojďme dál.

Kristofori není dobrý výtvarník. Abych se vrátil k tomu snobismu, jeho obrazy *jsou* snobské obrazy. Tlumené, prolínavé barvy (aby nerušily na stěně) a k nim občas zlato – umělcovo oblíbené. Celé to připomíná ty kožené promačkaniny s rámečky, které se prodávají v tržnicích jako dárky ze zoufalství. Motivy se donekonečna opakují – kruh hodin, noty, písmena. Všude plno symbolů, od Mojžíšových desek přes kříže až po lebky. Symboly, všude samé symboly, ale symboly bez obsahu, bez významu, k němuž by odkazovaly, bez jediné, byť nesmělé myšlenky. Když je místo, prskneme tam lebku (sem tam anděla, řetězy, prso...). – Oči vám to neunaví, ale nikde žádné posvěcení, žádná vášeň, šílenství, žádná hloubka, ukotvenost, jistota, nic!

Občas Kristofori napodobuje. Napodobuje zjevně, nezakrývá to, předvádí se sty-

– antikomunismus jako snobství

Ne každý
český výtvarník si
pozve na vernisáž takovou sbírku
mediálních tvář. Sotva vejдете do muzea,
minete jen tak tak Světlanu Nálepkovou, odrazíte se od

Eduarda Hrubeše a zakopnete o Aťku Janouš-

kovou. Uvnitř je to pak

ještě drastičtější...

lem „podívejte, že to umím taky“. Třeba kolářovské koláže – výrobky formálně dobré, ale *bez cesty*, kterou musel projít Kolář, a proto zbytečné a bezvýznamné. Nejpříznačněji promluví náhodně zachycený text z knihy návštěv. Říká: „Tos toho vážně udělal tolik?“ Ano, Kristofori není umělec, Kristofori je fabrika. Má na své jméno zaregistrovanou copyrightovou značku...

Dobře. Recenzi výtvarných děl máme za sebou. Jenže Kristofori vystavuje ještě něco. Třeba slepenec ze starých plakátů svých výstav nebo své kreslené anekdoty (bez jakéhokoliv humoru). Budiž, to se na výstavě ještě snese. Jenže pak narazíme na samostatnou vitrinu jeho monografií, samostatnou vitrinu jeho kalendářů, div ne samostatnou vitrinu jeho restauračních účtenek. Několik skel je plných nazvětšovaných článků z novin. Články mluví

o Kristoforim nebo o Chartě. Velmi oslavně ovšem. Jsou-li titulky v cizím jazyce, je přilepen překlad. – Třeba abychom se dozvěděli, kdo že je Solženicynem malířství...

Jsou tedy emigranti či chartisté snoby? Ne, asi ne, ale zamrzí to i jen u jednoho. Dá se pak totiž položit ta otázka. Objevuje se tu pýcha výlučnosti, snobství malé společnosti, snobství lidí pyšných na svůj čin, snobství rytířů svatého Grálu – povolaných a vyvolených. Když u jednoho, proč ne u mnoha? Když teď, proč ne už tehdy? Logicky...

Autor tohoto textu je příliš mladý, aby mohl hodnotit předlistopadovou Chartu či emigraci jako spolek snobů. Zná navíc řadu členů tohoto spolku, kteří sebe i dobu v níž

žili jsou schopni hodnotit s humorem a nadhledem. Vystavovat ale s barnumskou propagandou takovéhle dílo v Museum Regni Bohemiae, a prezentovat ho ještě tímto způsobem, to vyvolává otázky.

Psalo se tu o rytířích Grálu. Článek, který dočítáte, nechtěl říct, že není potřeba rytířů. Je, ba je stále potřeba i rytířů dob (už přeci jen) minulých. Co ale potřeba není, jsou sebeoslavné veleakce rytířů několika, zvláště když neumějí nijak zvláště malovat. Na tu výstavu nechodte.

Martin Belásek

Zprofanovaný

O Harry

čem
se
(ne)
mluví

Sto první pojedání
o Harrym Potterovi,
kouzelnickém učedníku
a jeho čarodějné moci

Vždyť je často jen vláčen dějem
a událostmi, jeho charakter se rozvíjí
pomalu a místy je skoro plochý.

Harry Potter vpadl do arény trhu s dětskou literaturou jako šokující šampión. Má čáku stát se rekordmanem. Knihy o něm už byly přeloženy do 35 jazyků, prvních tří dílů se celkově prodalo přes 30 milionů výtisků, autorka J. K. Rowlingová je mezi pětadvaceti nejlépe placenými lidmi světa. Harrymánie se před nedávnem dostala i do Čech...

Variace na osvědčené a lidem oblíbené téma: Kterak se z chudého outsidera vyklube statečný a slavný hrdina, další spasitel světa – i když jen kouzelnického.

Harry Potter je sirotek žijící u svých pěstounů (kteří ho nemohou vystát) v malém anglickém městečku. V den svých jedenáctých na-

rozenin zjistí, že vůbec není obyčejným, odstrkovaným dítětem, ale že patří do neobyčejné komunity čarodějů. V tu chvíli se jeho dosavadní život rozpadá jako domeček z karet a začíná nový, kouzelný, a nebezpečný:

Obr podal párky Harrymu, který měl přišerný hlad a v životě nejděl nic tak úžasného, pořád však nemohl z obra spustit oči. Nakonec, poněvadž mu zřejmě nikdo nemínil nic vysvětlit, řekl: „Promiňte, ale já pořád nevím, kdo jste.“

Obr usrl veliký doušek čaje a hřbetem ruky si otřel ústa. „Říkej mně Hagrid,“ vybídl ho obr, „jako všichni. Jak už jsem povídal, dělám v Bradavicích klíčníka – ale vo těch víš určitě všechno.“

„Hmm – to ne,“ přiznal Harry. Hagrid vypadal ohromeně. „Odpusťte,“ dodal Harry spěšně. „Ty říkáš vodpusťte?“ a upřeně pohlédl na Dursleyovy, kteří couvali zpátky do tmy. To voni by měli tebe prosit vo vodpusťtění! Věděl jsem žes nedostal ty dopisy, ale vopravdu mně nenapadlo, že bys nevěděl vůbec nic vo Bradavicích, pro všechno na světě! Tos nikdy neuvažoval vo tom, kde se tvoji rodiče všechno naučili?“ – „Co všechno?“ – „CO

aneb

O jedné mediální hvězdě

Harry je uměle vsazován do prostředí plného kouzel, do světa kde se fotky hýbou, obrazy mluví, sovy létají s poštou a mladí čarodějové sportují ve vzduchu na koštěti.

VŠECKO?“ zaburácel Hagrid. „Tak počkat!“ V tu chvíli stál na nohou, a ve svém rozhořčení jakoby naplňoval celou chatrč. Dursleyovi se ustrašeně krčili u stěny. „Chcete mně říct,“ zahřměl na ně Hagrid, „že tendleten chlapec! - neví ani ň - že vůbec NIC neví?“ Harry si pomyslel, že to už je trochu moc. Koneckonců, do školy chodil a neměl nijak špatné známky. „Něco umím,“ namítl. „Třeba počítat a takové věci.“ Hagrid však jenom mávnul rukou a řekl: „Myslím vo našem světě. Vo tvým světě. Mým světě. Vo světě tvejch rodičů.“ „O jakém světě?“ Hagrid vypadal, jako by měl v příštím okamžiku vybuchnout. „DURSLEY!“ zaburácel. Strýc Vernon, v obličejí velice pobledlý, zašeptal cosi jako „břínek mřínek“. Hagrid se upřeně zahleděl na Harryho. „Přeci ale musíš vědět něco vě-

dět vo svým tátovi a mámě,“ prohlásil. „To, že jsou slavný. A ty sám, že jseš taky slavněj.“

Co je vlastně skryto za mýtem Harryho Pottera? Proč ho všichni milují? Vždyť je často jen vláčen dějem a událostmi, jeho charakter se rozvíjí pomalu a místy je skoro plochý. Harry je uměle vsazován do prostředí plného kouzel, do světa kde se fotky hýbou, obrazy mluví, sovy létají s poštou a mladí čarodějové sportují ve vzduchu na koštěti. Milují lidé Harryho? Ne, lidé milují Harryho svět.

Jednou větou je sága o čarodějném učni snahou o moderní pohádku s využitím atraktivní magie, lákavého mysticismu, kouzel a magické moci. Ale co s tím? Je tohle téma paten-tem na úspěch? Jak Joanne K. Rowlingová docílila úspěchu tak neuvěřitelného? Pomohla marketingová klika nakladatelských čarodějů? Či si snad přičarovala úspěch sama?

Nebylo to tak jednoduché. Její příběh o stvoření Harryho Pottera je přímo pamlskem pro komerční obludnou mašinérii. Chudá, neznámá, hladová a opuštěná (právě tak jako její hrdina) začala Rowlingová po kavárnách se svou malou dcerou tvořit příběh o neobyčejném dítěti. Po několika neúspěšných pokusech s nakladatelstvími měla konečně štěstí u Bloomsbury. Předtím ještě stačila vystudovat francouzštinu a filologii, vdát za portugalského novináře, pak rozvést a odstěhovat za sestrou do Anglie. První díl vychází v Anglii v červnu v roce 1997 a začíná Potterská horečka.

Děj je postaven na jednoduchém schématu příběhu dětské literatury, dějové zvraty jsou též založeny na osvědčených stereotypu, dramatický děj je předpokládáný, ovšem prokládáný jemnými výkyvy, jenž pravděpodobně dělají knihu napínavou a tolik úspěšnou. A cože je míněno těmi jemnými nuancemi? Spisovatelka vkusně a vhodně střídá barvitě pasáže o všech dobrodružstvích Harryho a jeho přátel, popisuje kouzelnickou školu, její podivné osazenstvo i její provoz, líčí hodování na slavnostech, utrpení

Harryho u opatrovníků a nechává čtenáře až do poslední chvíle napjaté, jak příběh vyústí a kdo nakonec zvítězí...

Můžeme předpokládat, že Harryovská hvězda díky svým už naprogramovaným sedmi dílům bude svítit ve vesmíru dětské literatury ještě nějaký čas. A pokud by snad Harry přeci upadal na smetiště času, filmové imprérium Warner Bros. už se postaralo o filmovou rychlokvašku, těžící z úspěchu až dosud vyšlých knih. U Warner Bros. začali kout železo, dokud bylo žhavé a očekávají u adaptace světoznámé předlohy úspěch (www.harrypotter.com).

Harrymánie vypukla taky na Internetu, kde se pro základní údaj (například kdy a kde vyjde další díl ve vietnamštině) musíte prodírat celou záplavou stránek a informací o všem možném, co souvisí s mladým čarodějem. Propadli tomu všichni - staří, mladí i velmi mladí (typickým příkladem je například vyčerpávající stránka jedenáctiletého fanouška Harryho kouzelnické školy v Bradavicích: www.volny.cz/mirek_holy/harrypotter). Základní informace lze najít nejsnáze na stránkách Albatrosu, i když pravda notně osekávané (www.albatros.cz)

České překlady prvních tří vyšlých knih jsou vcelku podařené. Při speciálním čarodějnickém slangu musel být „Harry a spol.“ chutná překladatelská lahůdka (slova typu mudlové, famfrpál apod.) Další dva díly už u nás byly jeden čas volně v prodeji v angličtině (pro nedočkavce a anglofilly), ovšem jaká je současná situace, kdo ví. Ve většině knihkupectv jsou rozebrány.

Harry, bojovník za „čarodějny“ svět, bojovník za lepší a pokojnější čarodějné zítřky, přináší dětem klasické poselství. Nebát se, jít za svým cílem a v boji proti zlu zvítězit nad zdánlivě neporazitelným. A tím přemoci a nalézt v prvé řadě především sebe...

Nepřekonatelné zlo se zove ve všech dílech stejně: lord Voldemort, zloduch, vrah Harryho rodičů, monstrum a postrach všech z čarodějnické komunity. Po souboji Volde-

O čem se (ne) mluví

morta s Harryho rodiči zůstal na živu pouze Harry – malé batole, s malou nachovou jízvou na čele připomínající blesk. Voldemort (jehož jméno je neradno vyslovovat) zůstal jako permanentní hrozba a děs. Nebezpečný ničitel a potenciální diktátor země, postrach všech ostatních, obyčejných, dobrých... Ale je tu Harry. Mladý, perspektivní, vyvolený a jaksepatří slavný, profláknutý miláček davů. Alespoň těch čarodějných, protože ve světě MUDLŮ (obyčejných lidí) je to outsider, nýmand a nicka, jako vystřižená z Dickensova poselství o sirotcích.

Raději ale ukázka:

Zatímco Dudley chytal lelky, pozoroval ho a lízal jednu zmrzlinu za druhou, Harry vyčistil okna, umyl auto, posekal trávník a postaral se o květinové záhony, pořeзал a zalil růže a znovu natřel zahradní lavičku. Na obloze žhnulo slunce a páliho ho do zátylku. Harry si uvědomoval, že neměl Dudleymu skočit na lep, jenomže Dudley

vyslovil nahlas právě to, o čem přemýšlel on sám... „Teď bych jim přál vidět, co dělá slavný Harry Potter,“ pomyslel si vztekle, když rozhazoval hnuj na květinové záhony, bolela ho záda a po tváři mu stékal pot.

Tyranie příbuzných je v příběhu znázorněna vsutku barvitě. Místy to autorka až přehání (viz druhý díl – Harry o prázdninách u příbuzných v Zobí ulici – opravdu je tolik popisovaného bezpráví a potřebí? Ale jistě, děti to přece milují...):

Strýc Vernon se sápal na Harryho jako obrovský buldok s vyčeněnými zuby. „Takže pro tebe mám novinku darebo... Teď tě dám pod zámek... Do té školy se už nevrátíš... Nikdy... a jestli se nějakým kouzlem zkusíš dostat ven, oni sami tě vyloučí!“ Chechtal se jako blázen a vlekl Harryho zpátky nahoru. Strýc Vernon opravdu dodržel slovo. Příštího dne ráno zaplatil zámečníkovi, aby na Harryho okno připevnil mříže, a sám pak ve dveřích strkal dovnitř malé dávky jídla. Ráno a večer ho pouštěl ven, aby si mohli dojít do koupelny; jinak byl v pokoji zamčený celý čtyřicet hodin.

Toolik Dickens použitý (či zneužitý?) Rowlingovou. Šikovně využitě základní stereotypy anglické literatury, promíchané anglickou tradicí, typickým anglickým prostředím, státním uspořádáním a vůbec vším anglickým (včetně atmosféry mrazivých detektivek A. C. Doylea).

Kromě bezpráví na Harrym ovšem autorka popisuje také neobvyklou školu v Bradavicích, vymoženosti kouzelnického světa a jeho jakés takés zákony.

A teď je čas na ukázkou veskrze tajemnou a napínavou (to děti milují ze všeho nejvíc...):

Harry se tedy vydal do středu lesa spolu s Malfoyem a s Tesákem. Šli málem půl hodiny, pořád hloub a hloub, až se jim stezka skoro ztratila, jak byly stromy husté. Harry si říkal, že i krvavé skvrny jsou větší. Na kořenech jednoho stromu byly úplně stříkance, jako by se nebohé stvoření právě tady zmítalo v bolestech. Propletenými větvemi starého dubu před sebou zahlédl Harry další mýtinu. „Podívej –“ zamumlal a natáhl paži, aby Malfoye zastavil. Na zemi se třpytilo něco zářivě bílého. Krok za krokem se k tomu opatrně přiblížili. Byl to opravdu jednorožec a byl mrtev. Harry ještě nikdy neviděl něco tak nádherného a smutného. Dlouhé štíhlé nohy nepřirozeně trčely na stranu, jak jednorožec padl, a jeho hřívá se rozsypala po temném listí jako zářivé perly. Harry k němu užuž chtěl vykročit, když tu náhle zaslechl šoupaný zvuk a ztuhl jako přimrazený. Jeden z keřů na okraji mýtiny se pohnul... a pak se ze stínu vynořila postava s hlavou zakrytou kápí a plížila se po zemi jako dravá šelma. Harry, Malfoy i Tesák stáli jako zkamenělí. Zakuklená postava dorazila k jednorožci, sklonila se k ráně na jeho boku a začala z ní chlemtat krev. Malfoy vyrazil strašlivý výkřik a hnal se pryč, a Tesák v patách za ním. Zakuklenec pozvedl hlavu a podíval se přímo na Harryho – krev jednorožce mu ještě kapala z úst. Potom vstal a vrhl se k Harrymu, ten se však strachy nebyl s to pohnout. Hned nato pocítil v hlavě takovou bolest jako ještě nikdy – jako by mu jizva na čele stála v jednom

plameni - a napůl oslepený se potácel zpátky. Za sebou uslyšel dusot kopyt, pak něco tryskem přeskočilo přímo přes něj a zaútočilo na zakuklenou postavu. Bolest v Harryho hlavě byla tak úporná, že padl na kolena. Trvalo minutu nebo dvě, než pominula, a když konečně vzhlédl, zakuklenec byl ten tam. Nad Harrym stál kentaur, nebyl to však Ronan ani Bane; tenhle vypadal mladší, vlasy měl tak světlé, že byly málem bílé a koňské tělo plavé. „Jsi v pořádku?“ zeptal se kentaur Harryho a pomohl mu na nohy.

Ve druhém dílu byla lafka nasazená z předchozí knihy nemotorně shozena. Zápletky nejsou už tak propracované, řešení jsou jednoduchá a náhodná, objevují se až na poslední stránce a vy máte najednou pocit, že jste ošizeni nebo že vám něco chybí. Myslí to s námi Rowlingová vážně? Z čeho jsem byl minule tak u vytržení?

A už se objevil v knihkupectvích i český překlad třetího dílu, jmenuje se **Harry Potter a vězeň z Azkabanu** (opět ve vkusném podání Pavla Medka), a vydán byl trefně v době Mezinárodního knižního veletrhu. (Čtvrtá část by u nás měla vyjít ještě letos v říjnu.) Harry se v novém dílu opět potýká s minulostí svojí i své rodiny, se stále přítomnou hrozbou strašlivého lorda Voldemorta (který se tu však paradoxně a zatím poprvé přímo nevyskytuje). Je to však díl ponuřejší, méně radostnější, komplikovanější a daleko více stresující, než ty předchozí, a jeho konec nám neslibuje ani v následujícím čtvrtém díle nic pozitivního. Jistě, od „Harryho“ nečekáme nudný popis poklidného školního roku v kouzelnické škole se zajímavými předměty, ale NAPÍNAVÉ DOBRODRUŽSTVÍ. Takže si nejenže neodpočnete po počátečním útěku Harryho od nenáviděných příbuzných, ale začínáte mít strach z uprchlého vězně ze strašného vězení v Azkabanu, z mrtvolných azkabanských strážných „mozkomorů“ a nervujete se tradičně u famfrpálového zápasu. Ani rozvleklý nepříjemný rozkol mezi přáteli (Harrym, Ronem a Hermionou) vám na klidu nepřidá a ke konci třetího dílu mají

slabší jedinci šanci stát se uzlíčky nervů. Zajímavé jsou snad jen příjemné exkurze do kouzelnické vesničky Prasinky (které jsou však v závěru zmanipulovány do děje a do konstruktů z minulosti). Uvidíme, co vše ještě autorka dokáže vytáhnout z nápadů první knihy.

Pokud se dětští čtenáři od devíti let, kterým je série o Bradavicích určena, budou orientovat ve složitých a vykonstruovaných zápletkách a vztazích (typu kdo je či spojenec, kdo koho nenávidí, kdo koho zabil či nezabil, kolik lidí a jakým způsobem zabil, jak utekl či proč neutekl atd.), přežijí neustálou hrozbu všudypřítomné slídící smrti a pochopí zmatené posuny v čase v závěru knihy, tak ti si zaslouží gratulaci, další díl zdarma a přinejmenším 100 bodů odměnou přímo od ředitele Bradavic Albuse Brumbála.

Rowlingová se pomalu ale jistě přesouvá díl od dílu nejen od původní mentální věkové kategorie čtenářů kamsi až za starší školní věk, ale také zvyšuje lafku morbidnosti a graduje dramatický děj, řídí se osvědčenými zákony komerčního hladu po zesilování opakovaného efektu a ubírá se někam, kde pomalu není místo pro „laskavý dětský svět fantazie“ (- opravdu takový je?).

Co nás tedy čeká dál? Všechny malé i velké fanoušky Harryho mohu jen uklidnit - další hrozby, atraktivní temná znamení, noční můry, strašlivá dobrodružství a samozřejmě smrt. Inu, těšme se.

Současný úspěch dětských „čarodějních knih“ a konkrétně těch od Rowlingové spočívá v propojení světa „našeho“ a „jiného“ (fantazií opředěného), což není zas tak objevné. Vzpomeňme například Endeho fenomenální Nekonečný příběh, klasiku Čaroděj ze země Oz či starou dobrou Arabelu.

Z ostatních velmi podobně zaměřených knih - to je i pro ty, kteří se tomto čekacím vakuu nemohou dočkat na další díly o Harrym - má velký úspěch také sedmidílná dětská série o zemi Narnii, kam se vchází skříní - Letopisy Narnie, nebo velkolepý a mystický Čaroděj

Zeměmoří (a jeho další tři díly) od Ursuly Le Guinové.

Jak je vidět, fantazie a tajemno z dětských knih jen tak nevymizí. A pro krásné neodolání nemusíte být dokonce ani dítě či infantil. Jenže.

Musíme přiznat, že se Rowlingová pokusila alespoň trošku zpochybnit černobílé vidění (jenž je často vytýkáno knihám pro děti - i když od toho jsou to pohádky). Jistě, i zde je sice zlo černé, ovšem hlavní hrdina sám často pochybuje o sobě, o svých schopnostech, o tom kam patří a kam by mohl patřit. Většinou jen jaksi uměle, ovšem náznak tu je. A pozor - v dalších dílech bude hůř, postupně se rozrůstající příběh nabírá rozsahu a mytologické obtížnosti takřka Tolkienova Silmarilionu, takže příznivci fantasy či složité dávnověké mytologie si určitě přijdou na své.

Zbývá logická otázka - bude toto dílo stále ještě pro děti?

Uvidíme, navzdory všem pochybnostem, časté schematicnosti příběhu i postav, mezinárodnímu přeplácánému šílení, komerční síle a mediální profláknutosti se Harrymánie šíří dál.

A poslední ukázka:

Harry se v Bradavicích zúčastnil už několika slavnostních hostin, ale takovéhle ještě ne. Všichni byli v pyžamech a oslava trvala celou noc. Harry by nedokázal povědět, co ho potěšilo nejvíc: Hermiona, když k němu přiběhla a vykřikovala „Tys to všechno vyluštil! Na to všechno jsi přišel!“, nebo Justin, který k němu přispěl od mrzímorského stolu, dlouho mu tiskl ruku a donekonečna se omlouval za to, že ho podezřívá, nebo snad Hagrid, který se objevil o půl čtvrté ráno a z radosti žďuchl jeho i Rona do zad tak mocně, až dopadli nosem do piškotu s ovocem a se šlehačkou, anebo těch čtyři sta bodů, které získali pro Nebelvír a zajistili mu tak podruhé za sebou školní pohár, či profesorka McGonagallová, která vstala a oznámila jim, že škola na znamení projevu dobré vůle ruší letošní zkoušky.

Tajný seznam

Každý by měl mít tajný seznam toho, co by chtěl v životě zažít, a neříkejte, že to tak není, protože pak bych musel vyrukovat s příměrem od starého dobrého Freuda o masturbaci, a neříkejte, že to neznáte... Tenhle začátek je „fakt dobrej“, proto ho už v žádném pokračování nebudu měnit.

Minule jsem „pro vás poznal“, jak funguje televize, tak ji můžu ze seznamu vyškrtnout a nahradit něčím jiným. Takže seznam teď vypadá:

- Poznat jak funguje nahrávání
- Poznat jak funguje raut
- Poznat jak funguje reklama

Jen si tak něco nahrát, slyšet svůj hlas z nějakého nosiče, slyšet svůj brnk na kytaru,

svoje klepy klepy na buben, svoje honky tonky na pár kláves... Klidně se přiznejte, že je to opojné, a že už máte (měli jste) i vymyšlený booklet, „nějakej prdáček“...

Moje „první“ nahrávka vznikla na konci 80. let v malostranské Besedě, když Nerez nahrával SPíčko se Slávkem Janouškem a my jsme tam do toho hlučeli. Potom za nějaký čas deska vyšla a já jsem mohl mezi hlasy hledat ten svůj. Tak to jistě uznáte, že není ono. Proto, když mě na začátku 90. let, v době rozkvětu prvních soukromých rádií, požádal jeden kamarád, abych mu pomohl s deskou, byl jsem vším, co ve mně mělo nějaké dočinění s hudbou, pro. Měl jsem číst různé texty, pomalu, rychle, a on je měl nahrávat různými rychlostmi a „lámat“ přes různé technické vymoženosti. Taky jsem měl číst text pozpátku a on ho měl pak otáčet, čímž by „slyšené“ dostalo zajímavý tón změnou přízvuků. To vše pak mělo být spojeno s moderní vážnou hudbou a vytvořit takový enovský projekt. Prostě fůze. Moderna. Bláznivina. Maso. To se bude líbit. Zvláštnost... Nahrávali jsme od večera do noci v jednom už neexistujícím rádiu, načer-

Jen si tak něco nahrát, slyšet svůj hlas z nějakého nosiče, slyšet svůj brnk na kytaru, svoje klepy klepy na buben, svoje honky tonky na pár kláves... Klidně se přiznejte, že je to opojné, a že už máte (měli jste) i vymyšlený booklet...

no, všechno bylo tajné, ale všechno bylo, jak má být: místnost s mixážním pultem, skleněná stěna, odizolovaná místnost pro interprety, povely režiséra ze schovaného amplionu... Vzal jsem si s sebou tašku různých textů ke čtení, od Becketta až po projev předsedy Socialistické akademie. Měl jsem taky pár vlastních nápadíčků (nebylo by totiž marné, kdybych byl někde na obálce uváděn jako autor).

Abych vám pravdu řekl, takové nahrávání je nudná záležitost. Pořád dokola, pak čekat, pak spustíte, a jen proto, aby vás hned zastavili v rozletu. Ze „čtení“ se moje produkce pomalu měnila ve řvaní, vyřvávání, přeřvávání. Pak už jsem jen vztekle sípěl, sípal, hlasivky v nejvyšších otáčkách – to je vono!, křičel režisér, ještě, ještě, pobízela mne do otáček ještě vyšších. Nakonec mně už jen hučelo v hlavě. Týden jsem nemluvil, jen jsem hrčel, a od té doby mám jinak položený a zabarvený hlas. Nedávno jsem se zcela náhodou setkal s jedním foniatrem, bavili jsme se o knihách – on se na mě po chvíli zálibně podíval a říkal s neskrývanou rozkoší: Stavte se ke mně do ordinace, chtěl bych se vám trochu podívat do krčku...

A jak to dopadlo s nahrávkou? Jo, dělá se na tom... už to bude... hele, teď zrovna nejsou peníze... Rádio pak zkrachovalo a nahrávky zmizely ve víru fungování ekonomických vzorců. Možná to pouští nějaká paní učitelka žákům jako nahrávku z procházky pavilonem šelem. „Kdy zas budeš něco nahrávat?“ poškleboval jsem se tuhle tomu člověkovu, který to všechno spískal. „Čěče, jedu ve velkém byznysu, prodáváme kazety s tichem. Hlavně Tibet, Austrálie... Teď budeme dokonce nahrávat klip do televize! Takže: pšššššt...“ A tak jsem aspoň trochu pochopil, jak funguje nahrávání.

Jakub Šofar

Esejko... Esejko... Z Naštvaných esejků Karla Lišaje

Boj a agrese jsou
životní potřebou,
kdykoliv rozumný muž
a plachý mladík směl,
pak páčil, znectíval
a zabíjel, jak to šlo,
a nešťastný pisatel
esejků může jen vědět
a strachy se choulit
pod krokusem.

Esejko... Esejko...
Z Naštvaných esejků
Karla Lišaje

J sme doba úpadku! Je válka, a přitom jako válka nevypadá. S úsměvem, se zoubky vyšpulenými civíme na monitor a sledujeme barevné blesky.

Programované loutky, mechaničtí paňácové s přesně vypočteným úsměvem vládnoucí nám z obrazovky mají v sobě lidské už jen dvě věci. Pud rozmnožovací a klučkovskou hravost. Sue Curry Jansenová v knize „Neviditené krize“ píše: „*Válka v Perském zálivu byla mimo jiné také ‚klučičí záležitostí‘, v níž George Bush demonstroval – živě a v barvě – že má větší, lepší a mnohem, mnohem nebezpečnější rakety než Saddám Husajn.*“ Větší, lepší, a mnohem, mnohem nebezpečnější. Pro celé pískoviště. Válka je počítačovou hrou, lidé a domy a životy a lás-

ky a naděje jsou čísla a čtverečky k vymazání, v lepším případě k ochraně před vymazáním. Georžík rozdupal Saddámovi městečko a plácá štěstím ručičkami.

Co je to za válku? Boj a agrese jsou životní potřebou, kdykoliv rozumný muž a plachý mladík směl, pak páčil, znectíval a zabíjel, jak to šlo, a nešťastný pisatel esejků může jen vědět a strachy se choulit pod krokusem. Válka v obrazovce, válka v dobře vycištěném kabinetu je čistou, aseptickou zvráceností fyzických mrzáků s hrozny frček na lampasech. Netuší, co je boj, jde jim o to proměnit čísla lidí v čísla peněz na světelných kontech. *Skutečná* válka je válka pro pět smyslů, válka, při níž vás ožehne střecha, kterou zapálíte, při níž vyvrhnete nepřítele, jeho ženu přibijete na dveře co Krista, rozšlápnete děti a psa a ožrali se bez stopy alkoholu skácté do příkopu. To je Válka, oheň dáblův, hlas krve mísící se s krví ve varu a vychládání, magma, které jednou za pár desítek let prostě vybublá v sopce společenství. Zabít milion lidí stiskem knoflíku je odporná matematická operace de-

Esejko... Esejko...
z Naštvaných esejků
Karla Lášala

3 – O nevalce

zinfikovaného robota, zabít pět mužů sekerou je válka, špína a nečekané čvachtnutí.

Není zrůdnosti, které by člověk už ve válce neudělal. Žijeme si tu - šťastně všemu lajíce - v bez naší zásluhy klidném období a prostoru. Sledujeme v desetivteřinových skecích z čarovné bedny hořící domy, uřezané ženy, děti bez rukou a boty, z nichž se kouří po výbuchu. Díváme se, víme, a smíme ještě nevěřit, a protože víra je důležitější než vědění, tak nezešílet. Naše války jsou jen počítačové, takže čím jsme se neušpinili, to není. My možná už nikdy nebudeme pálení a nebudeme pálit, raději ale to, než sami coby čísla vymazávat čísla.

OZNÁMENÍ

Horky Václava Bolemíra Nebeského 2001

Sdružení KLŠ, internetový časopis **Dobrá adresa** a **Klub Květiněk literárních** vyhlašují druhý ročník korespondenční literární soutěže „Horky Václava Bolemíra Nebeského“.

Soutěží se opět v kategoriích „poezie“ a „próza“, věk účastníků ani rozsah příspěvků není omezen. V soutěži získává první cenu každý. Své práce zašlete ve dvou anonymních kopiích na adresu „Štefan Švec, Horky 54, 285 63 pošta Tupadly“. K pracím vložte řádně ofrankovanou obálku se zpáteční adresou (pro rozeslání výsledků a certifikátu o vítězství) a volný list papíru se jménem, adresou, rodným číslem a kategorií, do níž své příspěvky přihlašujete. Organizátoři prosí též o přiložení seznamu dosud obeslaných literárních soutěží (není podmínkou). Obálku označte v levém horním rohu šifrou VBN a libovolným číslem od 1 do 10 000. Rukopisy nevracíme a nelektorujeme. Uzávěrka soutěže je 31. července, obálky by měly být zpět rozeslány do 28. září 2001. Přejeme hodně úspěchů.

OZNÁMENÍ

OZNÁMENÍ

A black and white photograph of a man with slicked-back hair, wearing a dark tuxedo jacket, a white shirt, and a dark bow tie. He is looking slightly to the right of the camera with a subtle smile. In his right hand, he holds a small glass filled with a dark liquid, likely wine. The background is a plain, light color.

Vojan byl svého druhu pánbůh

Rozhovor s doyenem českého herectva Svatoplukem Benešem

Já mám velký frňák a Masaryk měl ušlechtilý nos. Nevěděli jsme, co s tím udělat. Sháněli jsme všude jeho brýle; nebyly. Až přišla Masarykova vnučka, že má dědečkův cvikr doma. Nasadil jsem si ho na nos a maska byla hotová.

Hrajete od 30. let a se Zitou Kabátovou jste jedinou tehdejší filmovou hvězdou, která dosud umělecky nezhasla. Vlastně trumfnete i Gotta. Můžete mi říci, kdy podle vás byla nejlepší etapa pro české divadlo a film?

Budete se divit, ale za války. On totiž tehdy Hitler přišel na geniální podvodnický tah, že z nás udělá takovou Potěmkinovu vesnici Evropy. Že u nás bude desetkrát víc kultury než v jiných okupovaných zemích, a tím se v protektorátu, jako v srdci a nejcitlivějším místě Říše, kde jsme byli nejdál od viditelných zpráv o událostech na frontě, lidi ukolébají a zapomenou na válku. Ono to mělo také jiné důvody. K nám tenkrát jezdili vojáci Wehrmachtu na dovolenou z fronty, byla tu udržována široká síť nevěstinců a to neoficiálně i oficiálně (tém oficiálním se říkalo německé domy, kam chodili jen nejárijštější muži a tamní speciálně vybírané nejárijštější ženy jim v programu Lebensborn rodily tzv. vůdcovy děti). Díky tomu, že se na Reich útočilo z okrajů Evropy a my byli ve středu a díky věcem, o nichž jsem mluvil výše, se nám válka kromě konce vlastně vyhnula. To ovšem mluvím o válce bojem, ne terorem. Víím o čem mluvím, kromě heydrichiády jsme hráli de-

vět až deset představení za týden, ročně se financovalo pětadvacet filmů. Ale zato nám samozřejmě vzali svobodu tvorby. V Praze byly tehdy paralelně štáby německých filmařů a to byli skuteční odborníci. Ta obrovská kultura, ten Goethe, ten Lubitsch a Murnau, von Stroheim, Riefenstahlová. Nikdy jsem to nemohl pochopit, jak se mohli takhle zvrhnout. To je ta jejich dědičná náchylnost dát se ovládat. A po válce? Po válce tohle uviděli Američani a začali do nich vrážet peníze, aby se neopakoval ten zruďný vývoj, který ve dvacátých letech vyvolala hospodářská krize. V Americe byly sbírkové akce pro UNNRRU, pro Marshallův plán. Tím vlastně Američani Němce navěky zkrotili, že si je koupili. Ale nemyslete si, že to dělali pro naše hezké oči. Válka byl obrovský kšeft pro Američany i pro Rusy. Na ní byly založeny ty dnešní nadnárodní firmy, co vlastní půl světa.

A osobně máte na válku špatné nebo dobré osobní vzpomínky?

Samozřejmě, že převážně špatné. Dokonce po natáčení filmu Přijdu hned byla zatčena herečka Letenská. Nebylo to z politických důvodů; a záměrně říkám: Po natáčení. Nechali ji film dokončit a s její rolí ho po-

tom úspěšně promítali. To by se za komunismu nemohlo stát. Ale v Mauthausenu ji pak esesáci dokázali umučit za týden. Já to potom viděl v novinách, ty jejich protokoly – kdy na minutu přesně přestal věžeň dýchat, kdy se pomočil... Dokonalost ad absurdum. V tom je ten obrovský, nepochopitelný rozpor. Za heydrichiády jsem byl na zájezdu na olomoucku: Olomouc, Kroměříž, Brodek, Přerov, Prostějov. Jedna věc je zajímavá, tenkrát na olomoucku neplatil výjimečný stav. Bydlel jsem u kamaráda Jardy, byl na nás strašně milý a pořád měl s sebou družého, velice bodrého organizátora. Jarda to před mým odjezdem nevydržel a ve slabé chvíli se mi svěřil, že jeho rozesmátý parták je důstojník britské tajné služby, který se má spojit s ohroženým výsadkem parašutistů v Beskydech. Chvíli to umlklo, až pak jednou v pět hodin ráno u mě v bytě někdo zazvonil. Nedivil jsem se tomu, protože jsem bydlel v blízkosti několika vináren a kamarádi se se mnou chodili po ránu sdílet se zážitky z flámu. Klidně jsem otevřel a přede dveřmi stál gestapák s průkazem v ruce, že se jde podívat na mou korespondenci. Bůhví jak na toho parašutistu a na nás tenkrát přišli. Gestapák mi přikázal, že se musím se svými přáteli z Hané znovu spojit. Prostě si

ze mě udělali volavku. Snažil jsem se to hrát do ztracena; gestapák mi za týden zavolal, že se potkáme na Václaváku. Pak kolem mne prošel, ani se neohlédl a mezi zuby šeptl: Ještě je nemáme. Nakonec to všechno nějak utichlo. Ani nevím, jestli je dostali.

Abychom se dostali k vašemu herectví: kdy jste začal profesionálně hrát?

V sedmnácti na konzervatoři ve Vínohradském. Hrál jsem v Bílé nemocnici Čapek nás chodil na zkoušky sledovat. Nikdy jsem už tak přesného člověka nepoznal. Počkejte, ano, Vančuru. Ten chodil i na zkoušky hercizích autorů. Jednou jsem v pauze před divadlem pokuřoval a Čapek se se mnou pustil do řeči. Čapek, to byl kulturní šlechtic. Svou nejlepší roli jsem pak hrál ve filmu o Čapkovi v Člověku proti zkáze Masaryka. Člověk proti zkáze patří k mým nejoblíbenějším filmům.

Vím, že jste měl při natáčení na nose Masarykovy brýle. Vaše role v něm do teď tvoří v mé fantazii vizuální představu o TGM.

Já mám velký frňák a Masaryk měl ušlechtilý nos. Nevěděli jsme, co s tím udělat. Sháněli jsme všude jeho brýle; nebyly. Až přišla Masarykova vnučka, že má dědečkův cvikr doma. Nasadil jsem si ho na nos a maska byla hotová. Ten film byl celý skvělý. Legrace s Masarykem na plátně, legrace s herci při natáčení a přitom prvotřídní film. Nechal jsem si z něj udělat fotku v kostýmu Masaryka a z deseti lidí, kterým ji ukázala moje přítelkyně, britská herečka českého původu Sylva Langová, si jich deset myslelo, že jsem Masaryk.

Považujete Masaryka za svou vrcholnou filmovou roli. A co Ríša v Pohádce máje? Nebo farář ve Wildeově Jak je důležité mítí Filipa? Vůbec všichni vaši pověstní Britové? Dvojice s Rudolfem Hrušínským v roce 1948 v Hostinci U kamenného stolu?

Nejlepší herec byl Eduard Vojan. Ten na přelomu století vnesl do Národního divadla takovou energii, polidštění. S tímhle revolucionářem jsou všichni dnešní herci

S Rudolfem jsem jeden čas tvořil dvojici. Jen ve filmu jsme si dělali partnery celkem dvanáctkrát. I v mém nejúspěšnějším dvojfilmu, na který jste zapomněl, ve Švejki.

Nezapomněl, ale na Švejka se vás ptá každý. Ale já pořád myslím na ten Kamenný stůl. Na režiséra Grusse, který ho režiroval a nesměl pak do smrti filmovat.

To spolu souvisí. Gruss byl čelný komunist (z okruhu kolem E. F. Buriana – otextoval známou písničku Chlupatý kaktus, pozn. T. K.), měl všechny výhody. Ale ministr kultury Václav Kopecký řekl, že Kamenný stůl je obdivování měšťáctví a tím byl s Grusem konec. A s námi taky. Rudolf i já jsme dostali dištanc na sedm let. Ironií osudu se ale moje poloha v tom filmu tak vžila, že jsem potom dostával role samých měšťáků. Dostal jsem šuplík a z něj se pak vyvinuli ti Briti. Přitom já neumím ani anglicky, začal jsem se učit až před koncem války a než jsem se ohlédl, byli tu Rusové, a angličtina byla k ničemu. Platná mi za celý život byla jen francouzšina mé ženy. Jezdíme totiž každý rok dovolenou ke známým do Francie.

Vím, že u vás v byl v padesátých letech na návštěvě dokonce Gérard Philippe. My totiž, to bych měl prozradit, bydlíme od sebe přes chodbu. Můj táta se v dětství kamarádil s vašimi dětmi, takže měl to privilegium, že mu v prosinci dělal Mikuláše pan Záhorský a čerta pan Kemr.

To byla tenkrát vzájemná podpůrná mikulášská organizace herců. Já například dělal Mikuláše u Lipských a u Dubských (v ro-

dině Eduarda Dubského, vl. jm. Neckáře, strýce Václava Neckáře pozn. T. K.).

Proč myslíte, že dnes kultura stagnuje?

Zprv proto že všechno rozkradli bývalí komunisti a seshora se s tím nedá nic dělat, protože nahoře jsou taky bývalí komunisti. A těm je vždycky kultura volná. Ale ani před válkou se shora s ničím nedalo nic dělat. Nemyslete si, Masaryk jako prezident také neměl žádné pravomoce. Ale byl tak geniální osobnost a měl takovou autoritu, že co řekl, to se stalo národním heslem.

Náš pan prezident dělal u vás v Komorním divadle v šedesátých letech asistenta režie. Jak se vám s ním dělalo?

Jiří Ornest (bratr Jiřího Orteny, režisér, překladatel, dramaturg a dlouholetý ředitel Městských divadel pražských, mj. autor českého textu muzikálu My fair lady, pozn. T. K.) si ho jako kulisáka všiml v ABC a přeřadil ho jaksi poloilegálně k nám coby člověka s neobyčejnými schopnostmi, které je třeba využít. Radok ho dosadil do funkce svého osobního dramaturga a byla to skvělá dvojice. Radok dokázal držkatýho herce utřít a Havel utěšit. Byl přesně jako Čapek kulturní šlechtic a vždycky si stál za svým. Zdvořilý úsměv, jakási stydlivost, ale pevnost. My tam měli díky Ornestovi, Radokovi a Havlovi elitu. S nimi jsme se o komunismu bavili tak jako já teď s vámi a nikdy nic neprosáкло ven. Měl jste vidět ty Radokovy inscenace. To byl vždycky svátek divadla. Povolili nám oficiální překlad Moliérova Misanropa, ale náš přítel J. Z. Novák, zvaný Jézetděl ho přeložil s použitím

nesouměřitelní. Já ho sice nepamatuju, ale ta pověst, která ho přežila byla tak velkolepá, že ještě za nás, ve třicátých letech se nesla hereckými šatnami. On byl svého druhu pánbůh.

stranické hantýrky a my to pak v tom překlade nastudovali. Byl to průšvih na zavřeníní divadla. Ale příště jsme si udělali u komunistů ještě větší průser. My byli s Rokkem a ABC od padesátých let opozicí vůči komunistickým realistickým divadlům. Pak se k nám teprve přičlenil Semafor, Zábradlí, Provázek. Když jsem mluvil o Radokovi a držkatým herci, myslel jsem tím Mirka Homolu (jeho nejznámější role jsou Pan kondiciogram, který ve stejnojmenném filmu říká: Jáchyme, hoď ho do stroje! a série komediálních scének o Hlustvisihákovi s Lubomírem Lipským, pozn. T. K.) a jeho pověstný smysl pro humor. Radok s oblibou rozebíral hru od filosofických prazákladů jejího významu, citoval, říkal spousty fakt a Homola mu na to obyčejně odpověděl: „To mě nezajímá pane režisére, mně stačí jen říct odkud mám přijít a kudy odejít!“ O tak autoritativního režiséra jako byl Radok se v tomto případě pokoušely mdloby. „Homolo, vy jste strašný člověk,“ říkával. A to byl čas, kdy přišel na řadu jeho smířlivý asistent Václav Havel. Viděl jste nějakou Radokovu hru?

Bohužel jsem se narodil až rok po jeho smrti. Ale viděl jsem nějaké jeho filmy.

I jiní režiséři byli u nás skvělí. Já hrál hlavní roli v Bulgakovově hře „Útěk“ v Macháčkově režii, která byla o tom, jak bělogvardějská skupina utíká po VŘSR přes Turcko do Paříže. Celé to bylo psáno z jejich pohledu. Moje role profesora byla velice čelnitá, během děje se vyvíjela. Ale především; do divadla nám tehdy chodily davy lidí, kteří chtěli na vlastní oči vidět, jak se veřejně

zastáváme bělogvardějců. Díky té hře jsem se zbavil šuplíku.

Mohl byste zavzpomínat na někoho ze svých tehdejších divadelních kolegů?

Měl jsem v divadle dobrého přítele, s nímž jsem alternoval hlavní roli v jedné z nejlepších Radokových inscenací, v adaptaci Čechovovy povídky Švédská zápalka, kterou Radok sám zdramatizoval. Byl to Václav Voska. Jezdil se mnou na chatu, učili jsme se tu roli spolu. Ale pak tu roli dali mně. Časem mi to Voska odpustil. S Voskou jsme měli takovou domluvu, že když si nebudu s něčím vědět rady, sedne si do hlediště a poradí mi, jak by to hrál on. A obráceně. Tak jsme třeba během zkoušení jedné hry vstávali a chodili se do hlediště dívat jeden na druhého. Vašek Voska byl herec od pánaboha.

Tak mě napadá; koho vůbec považujete za nejlepšího českého herce?

Nás vždycky učil Zdeněk Štěpánek (stejně jako ve škole Rudolf Deyl starší a Jiří Plachý), že nejlepší herec byl Eduard Vojan. Ten na přelomu století vnesl do Národního divadla takovou energii, polidštění. S tímhle revolucionářem jsou všichni dnešní herci nesouměřitelní. Já ho sice nepamatuju, ale ta pověst, která ho přežila, byla tak velkolepá, že ještě za nás, ve třicátých letech, se nesla hereckými šatnami. On byl svého druhu pánbůh. Nemělo by se zapomínat; doufám, že dnešní herecké děti pořád mluví o Vojanovi, ačkoli se bohužel nezachoval jediný film, jediná hmatatelná památka. Já sám jsem poznal mnoho génů, Haase, Weřicha (oba se prosadili v Americe), ještě z fil-

mů pamatuju Mošnu, Hašlera, ale s těmi všemi jsem se herecky minul. Je zajímavé, že i v rámci tak úzké komunity jako je herectvo existují lidé se kterými se minete a, ačkoli jsou to třeba vaši vrstevníci, nikdy je živé nepotkáte. Mně se to stalo s Jiřím Voskovcem a s Vlastou Burianem.

Celý život jste hrál v tzv. kamenných divadlech, jen jednou jste si zahrál v divadle avantgardním. Protože z něj píšete diplomovou práci, budu Vám napovídat: ta hra se jmenovala Dr. Johann Faust, Karlovo náměstí 40, Praha II., bylo to v divadle Semafor, bylo to v roce 1982, režíroval Jiří Menzel.

Tenkrát mně volal Jiří Suchý a tím svým typickým hláskem říká: „Dobrý den, tady Suchý, já se Vás chci zeptat, jestli byste si s námi nechtěl zahrát, já jsem totiž pro vás napsal roli.“ Tak říkám: „To mě moc potěšilo pane Suchý, ale Vy jste úplně jiný druh divadla, to si budu muset setsakra rozmyslet.“ A on: „My Vás zveme k nám do Semaforu, můžeme si jen tak posedět u kávy, seznámíme se a tu roli přece brát nemusíte. Ale když ji nevezmete tak budu ztracený.“ Tak jsem tu roli vzal. Strašně jsem se bál, že budu muset zpívat, ale ten strach byl zbytečný. V Semaforu musí zpívat každý. A tak jsem ani já nebyl výjimkou. Hrál (a zpíval) jsem Vágnera, který je v Suchého podání prohnáný číšník. Jejich typ divadla je půvabný, miluju Suchého i Molavcovou. Hrál jsem s nimi rád a časem mezi námi vzniklo hluboké přátelství.

Protože se vás všichni ptají na váš krátký něžný vztah s Adinou Mandlovou, já to dělat nebudu.

Já se vás zas na oplátku nebudu ptát, kdy zaplatíte činži. Hodně štěstí ve vaší práci a nemyslete na špatné věci. Myslete na divadlo.

Děkuju.

Připravil
Tomáš Koloc

Milos Nesytka

(* 24. 12. 1948, Paříž)

se zabývá převážně
dadaistickou poetikou.

Od roku 1956 žije
v New Yorku, ale své

„Texty“ píše „svým

Mrtvým jazykem“ –

česky. Spolu s mnoha

jinými umělci (převážně

ruskými) pracuje

v známé dílně Da, D'a[rt

of] Da, Da. Vždy po

deseti letech vydá tzv.

Sebranou sbírku:

No, crow – more! (Da,
New York 1967), Feel –

of(f): me... (Da, D'a[rt

of] Da, Da, New York

1977), Kone c'sou o-ni

(Da, New York 1987)

a Bu d'a ne bu ť (Da,

D'a[rt of] Da, Da, New

York 1997).

Kamínky 1 (z cyklu Kamínky), 1993

Texty

Kamínky 1

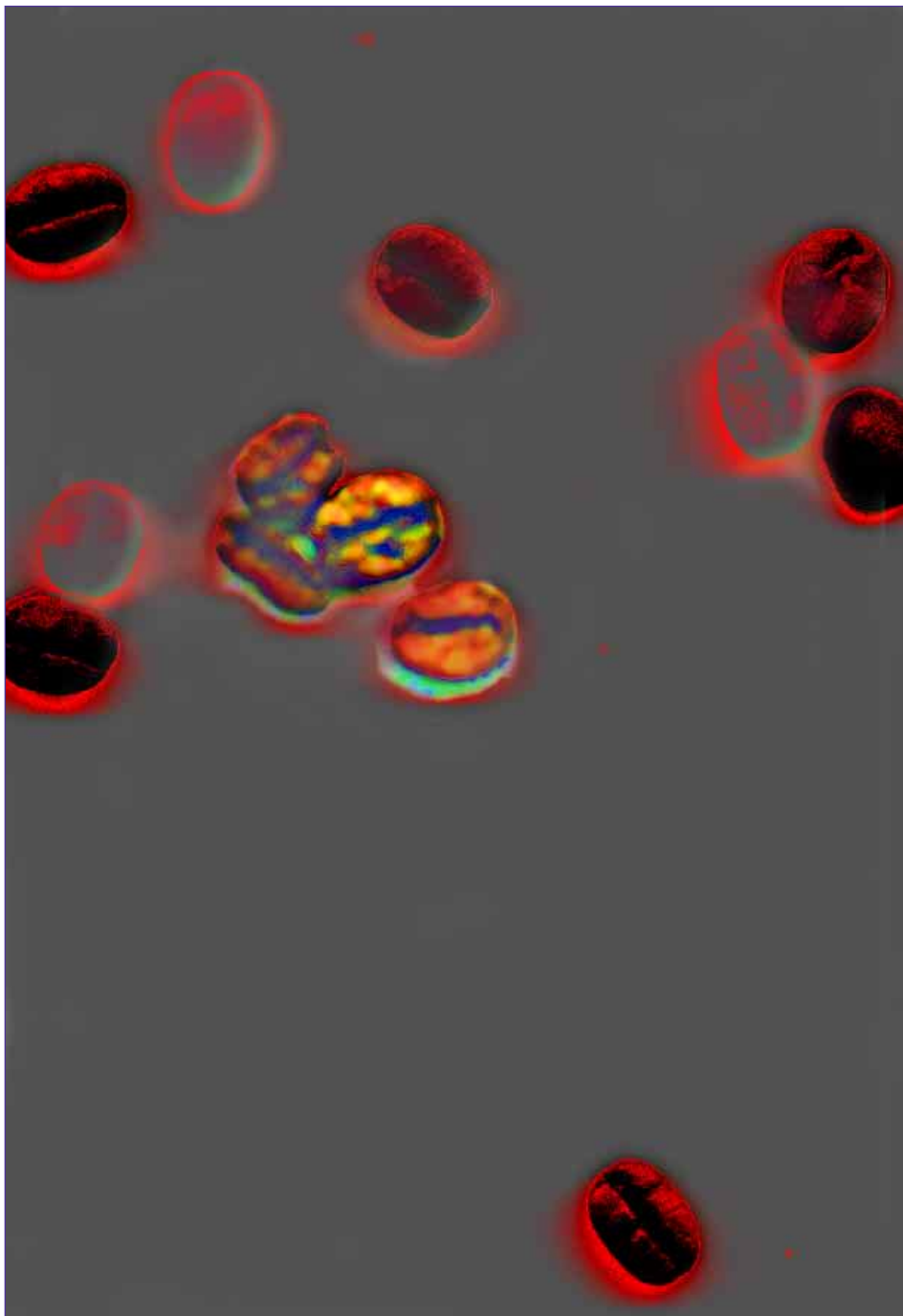
Sto tisíc roků v šachtě žil

a kecal a kecal a kecal

Kámen naplavenina láva sublimná smršťená vyžhavená smrsknutá hnusná

Hle tolik krásy neživota!

Kafe, 1992

struktur

(nerozkópávejte
člověniště!)

Milos Nesytka a Juraj Pryšc

Juraj Pryšc
(* 31. 12. 1968, Praha)
žije a tvoří v Benátkách.
Je spoluzakladatelem
skupiny Secundo-Two,
která si vydobyla uznání
tzv. Výstavami
(Exhibitions)
a Aukcemi (Auctions).

Zde přinášíme čtyři
ukázky z jeho ranější
tvorby. Doprovodné
Texty Milose Nesytky
byly napsány exklusivně
pro Dobrou adresu
(autor se nechal
inspirovat přímo názvy
děl).

☪áva

hle!
zrnotečně tulí se brouci kulatovci
želvyčki na zádech kolébání houp
želvyčki černé, brouci Brouk beznoh
brouků houf žele v a želvů a žluv
vše je jen kafe

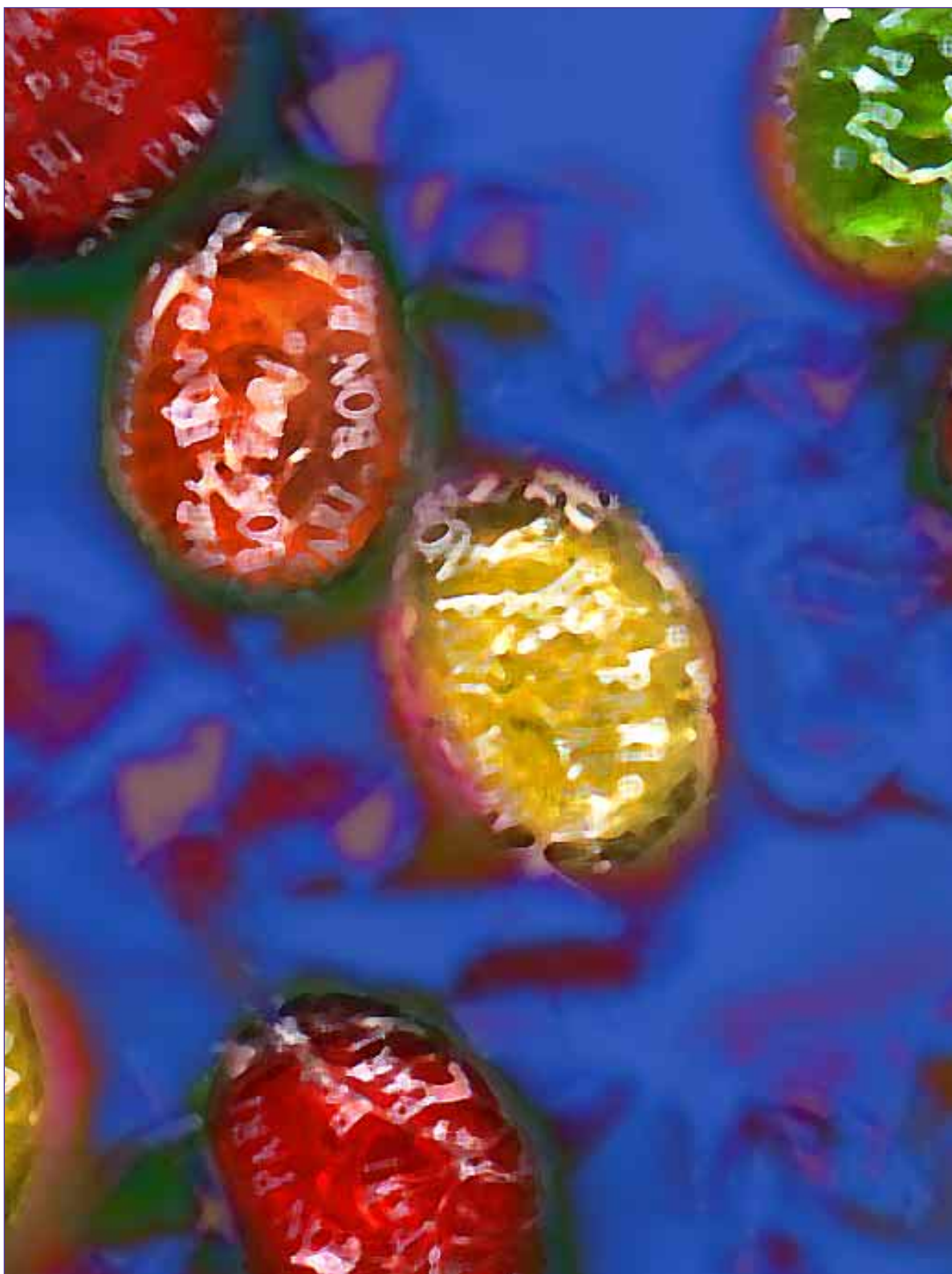

Kamínky 2 (z cyklu Kamínky), 1993

Kamínky 2

Šutr butr skútr trrrrrr
tvrrrdé jsou a hrrrdě dřřřou
kámen o kámen, diamant o diamant
mastek o mastek, mastek o diamant
kde polystyrén můj???

Texty

Bonbóny, 1995

struktur

(nerozkópávajte
člověniště!)

Milos Nesytka a Juraj Pryšc

Bonbóny

zub kazní vevrtaný au
sladkost je bolest a barva je larva
larva je květina, hmyzchytná bonbónožravá
motýlu bonbón květinou, květině motýl smrt
Dítěti dentista řezákem

Že vás to pořád baví někde obskakovat bazary,
že raději nekoupíte chatu, he? Když mě to tak
nějak fakt pořád baví, obskakovat ty bazary, he!

Sceneděno!

Že vás to pořád baví někde obskakovat bazary, že raději nekoupíte chatu, he? Když mě to tak nějak fakt pořád baví, obskakovat ty bazary, he! Tak čím mám začít?

V Jindřišské začal fungovat nový bazárek - je vždycky zajímavé sledovat třeba ceny a zařazení interpretů do příhrádek. Tady měli Amon Düül v etnické hudbě. Ale proč né. Co jsem tu viděl a koupil, to jsou první desky newyorské skupiny **Blondie**. Měli jich sice více, ale já jsem za slušný peníz (279 a 269) koupil první dvě: **Blondie** (1976) a **Plastic Letters** (1977). Blondie začínali jako punková kapela (v první sestavě to zkoušel i Ivan Kral), pak se jejich styl trochu proměnil na takovou k popu svištěcí novou vlnu, nicméně je to pořád docela příjemná muzička. Zatímco první deska větší slávu neudělala, tak druhá už byla jednoznačným úspěchem (v hitu *Denis*, který je v jiné podobě zařazen ještě jednou jako bonus, příjemně „šišlá“ zpěvačka Deborah Harryová „*tuní, tuní*“). Myslím, že úspěch Blondie není jen záležitostí hudby, ale i chytrého tahu propašovat na místo frontmana hezkou slečnu (však to pak v polovině 80. let D. Harry zkoušela sólově, když jí byla prorokována poměrně velká budoucnost jako symbolu Ameriky). Zatímco dnes už to pochopilo spousta kapel (Cranberries třeba), 20-30 let dozadu jich moc nebylo - napadá mě Grace Slicková z „Džefrsnů“. Nepleťme to se zpěvačkami, které vystupovaly s doprovodnou kapelou (Janis Joplin, jenže

ta zas nebyla moc hezká). Blondie spolu vydrželi cca 10 let, pak se rozprchli, aby o 10 let později slavili svůj comeback. Doteď se jim daří být na výsluní...

Ten samý bazar jsem „obešel“ zase za týden a ejhle. Čtyři kousky **Edgar Broughton Bandu** se tu krčí, každý za 319; není to málo, ale tahle britská podzemní kapela není zase tak často k mání. Nakonec jsem si vybral jeden z roku 1976 - *Bandages*, protože jsem ho ještě u nikoho neviděl a neslyšel. Vlasaté chlapíky, jejichž jádrem byli bratři Broughtonové, manažovala jejich máti. Byli jakýmisi předchůdci rave partiček, protože nejraději hráli na free koncertech a nahrávky jsou prý jen slabým odvarem živého hraní. Jejich desku *Oora* jsem kdysi koupil za pouhých 100 korun od spolužáka, který se ženil a zbavoval se prohřešků mládí. Už tehdy mi říkal: Tahle kapela ti bude každou skladbou někoho připomínat, oni vykrádali, kde mohli, ale pohoda. S tím vykrádáním bych to neviděl tak akutně, nicméně při poslechu *Bandages* se vám zdá, že slyšíte staré Pink Floydy, Move a místy Fugs. Broughtoni byli prostě hipíci, se silným protiválečným nábojem. Ke konci 70. let se přestěhovali na kontinent, vystupovali pod názvem **The Broughtons** - a dnes se každý jejich člen zabývá sám sebou. Z bookletu koupeného cd jsem se dozvěděl, že deska *Apache Dropout*, o které se zmiňuje Vlček a podle něj i jiní, byla jen singlem a řádných řadových alb je 9. Taktéž, jestli jsem tomu dobře rozuměl, na *Bandages* hraje na dulcimer a mandolínu Mike Oldfield. Jó, to byly časy...

Opět v pasáži Metro - na stojanech byly umístěny cd s podpisy interpretů na

Tak čím mám začít? V Jindřišské začal fungovat nový bazárek...

bookletu, tak po hlavě do nich! Britská experimentální skupina **10 cc** vznikla v roce 1972 ze synků, kteří už toho měli dost za sebou. Jednak hráli v různých kapelách, třeba G. Gouldman v USA skládal a provozoval kapelu **Ohio Express**. Podařilo se jim pohybovat někde uprostřed popu a rocku. Třetí LP z roku 1975 – *The Original Soundtrack* – s největším hitem kapely (*I'm not in love*) patří k nejlépe přijatým. První skladba (třídílná *Une nuit à Paris*) vám trochu připomene Queen (jakoby ženskými vokály, muzikálovostí), pak už je slyšet větší bigbeat, který se na konci zase změní ve sladárnu perníkového srdce z pouti. V roce 1977, po páté desce, se skupina rozdělila, Gouldman se Stewartem pokračovali jako **10 cc, Godley a Creme** začali nahrávat pod svými jmény jako duo. Začali více používat studiovou techniku a nový kytarový nástroj gizmotron, gizmo, na který na tomto LP už Lol Creme hraje (ve skladbě *Brand New Day*). Za klasických 260 korun slušná záležitost, jak říkají pouliční prodejci knih. PS: Ten podpis na bookletu je Grahama Gouldmana.

Před nedávnem jsem na tomto místě psal, že snad nejvíce pirátů má Bob Dylan. Z druhé strany – hodně málo jich má partička kolem pištee Iana Andersona. Polopirátem je třeba cd *In Concert (The Hammersmith Odeon, 8th October 1991)*, většina pirátských koncertů je pak nahraná v letech

1969–1970 (Filmore West San Francisco, Stockholm apod.). V pirátském ráji, v San Marinu, se dá objevit, počítám, tak do deseti variant různě poskládaných skladeb asi ze tří koncertů, takže abyste obsáhli vše, stačí si koupit tři. I když opravdový sběratel si musí koupit všechny, to je bez debat. Když se proto objevilo v nově „restaurované“ prodejně v Mostecké ulici koncertní cd ze 17. 9. 2000 – *Live At The Los Angeles County Fair 2000*, tak není co řešit. Musíte to mít? Musíte. I za cenu 450 korun. 80 minut ne zcela perfektního zvuku (je slyšet až příliš hlasy posluchačů) znovu mírně „převoraných“ největších pecek, hodně flétny, zpěv kvalitnější a jistější než na posledním koncertu v Praze: *Thick As A Brick, Living In The Past, Locomotive Breath, Aqualung*, téma ze *Songs From The Wood, Heavy Horses* nebo *Too Old To Rock-n-roll*. Pořád mě to bere, pořád mě to bere a do třetice ještě jednou: pořád mě to bere!

Ještě lepší než bazary jsou výprodeje: 2CD *Cooking Vinyl Sampler. Volume 6, 1997* se mělo prodávat původně za 699 Kč, pak ho zlevnili na 429 Kč, a pak dali do totálních slev za 120 Kč. Vzhledem k tomu, že jde zde 34 písniček, tak jedna vyjde na necelé 4 Kč... Firma Cooking Vinyl oslavila 10. výročí své existence dvojitým výběrem svých koní a koní „ze sousedních stájí“. S firmou je třeba spojena skupina *Wedding Present*,

oberbritský protestní zpěvák *Billy Bragg* nebo *Red Hot Polkas* (ti mísí klasické britské countrytanečky s reggae)... Pokud nejsou výběry moc drahé, jdu do nich, je to pravděpodobně nejpříjemnější způsob, jak se seznámit s danou produkcí v místě a čase. Cooking Vinyl se „starají“ o indies scénu, různé náběhy na world music, fúze folku a country, africkou scénu. Podle jmen si uděláte obrázek sami: mimo jmenovaných tu najdete staré dobré *Pere Ubu* i sólo *David Thomase, Ani DiFranco* (která nedávno slavila úspěch v Praze a o které v bookletu píšou, že patří mezi „all categories“ – jaz-hip hop, post-industrial, ambient, politická satira, rave), *Oysterband* (jedna z nejúspěšnějších britských folkových kapel), skotského písničkáře a zpěváka *Jackie Levena*, kanadské folkáče *Great Big, Rory McLeoda* (kombinujícího flamenco, folk, rumbu, keltskou hudbu, kalypso, waltz a polku), irského „Rimbauda“ *Andy Whitea* nebo představitele world beatu, zimbabwský spolek *Bhundu Boys*. Zapoměl jsem na někoho? No jistě. Stejně tak tu je *Michelle Schocked, Bert Jansch, June Tabor, Bruce Cockburn, Ewan MacColl* či *Tom Robinson*. A to píšou jen o těch, které znám nebo o nich mám nějaké povědomí. Nebojte se občas investovat nějakou korunu do cesty, která na první pohled vede do neznáma...

Jakub Šofar

Až na ony dvě zkrácené písně bych před firmou Globus za toto cédéčko hluboce smekl. Ještě větší radost pak ve mně

vyvolala přítomnost druhého, zvláštního cédéčka: záznamu koncertu nazvaného „Když je dnes člověku 50“, který se konal 6. března v Paláci Akropolis. Oslava Mejlových padesátin byla naplánována poněkud jinak,

nikdo totiž nečekal Mejlův odchod...

Sentokrát není hitem „dobredesky.cz“ zbrusu nový výtvarně perspektivního hudebníka, ale vzpomínka na (kdyby to někdo ještě nevěděl) předčasně zesnulého Mejlu Hlavsu. Vzpomínka je to, co mi k Mejlovi vůbec nesedí. Vydavatelská firma Globus se zachovala velice „prozřetelně“, když vydala album pouhých pár měsíců po jeho smrti. Nemůžu si pomoci, ale slovo „vzpomínat“ se mi poji jedi- ně se slovem „pátrat“, hledat v paměti, kdo to ten Hlavsa byl, a myslím, že to nikdo pořád ještě potřebovat nebude... Ze všeho nejvíc mi ale nejde dohromady ona vzpomínka s temným undergroundem, jehož byl Mejla Hlavsa nepsaným vůdcem. Nezdá se mi, že by si kdokoli z toho prostředí potrpěl na sentimentální oslavné ódy. Myslím, že by se na Mejlu vlastně vzpomínat nemělo, lidé by si měli pouštět jeho desky, pokud možno CELÉ, ne pouze výběry z té spousty nahrávek. Jenže takovou desku nám právě firma Globus nabídla.

U poslechu alba *Než je dnes člověku 50* je vidět (či slyšet...) snaha o zajímavou kompilaci. První disk obsahuje nejvýznamnější písně, které Mejla natočil se svými skupinami Půlnoc, Fiction a v projektech s Janem Vozárym. Mejlově hlavní štaci, Plastic Peo-

ple Of The Universe, bohužel nevyšla žádná studiová deska, Plastici jsou zde však zastoupeni dvěma živými písněmi: tou snad vůbec nejslavnější *Muchomůrky bílé* (je slavná dokonce mezinárodně – v Americe ji propaguje Ivan Kral) a písní Lou Reeda a Velvet Underground *Sweet Jane*, kterou Mejla jako jednu z mála zpíval ve vlastní kapele Velvet Underground Revival Band. Plastici jsou zde proto zaplatbůh zastoupeni vynikajícím.

K podobným peckám patří i bonusy – jsou jimi dvě písničky *Půlnoci*, studiové verze (ještě jednou) *Muchomůrky bílé* a *Kanárka*, který původně patří Plastic People. Dál jde o příjemný výběr nejlepších písniček z jednotlivých Mejlových projektů: mj. neodmyslitelní *Básníci ticha* či Blakeova báseň *Tyger*, Vozárym zmodernizovaná píseň *Plastiků Koupil francovku* a samozřejmě hlavní hity z Mejlova posledního projektu *Šílenství*, titulní píseň a vedle *Muchomůrky* a *Básníků ticha* snad nejkrásnější Mejlova píseň *Skořápky*. Obě písně z *Šílenství* však editoři alba odporně necitlivě zkrátily. Pro majitele osobních počítačů je na albu multimediální bonus, tři videoklipy (*Básníci ticha*, *Magická noc* a *Kouzla a čáry*), některé texty a fotografie.

Až na ony dvě zkrácené písně bych před firmou Globus za toto cédéčko hluboce smekl. Ještě větší radost pak ve mně vyvolala přítomnost druhého, zvláštního cédéčka: záznamu koncertu nazvaného „Když je dnes člověku 50“, který se konal 6. března v Paláci Akropolis. Oslava Mejlových padesátin byla naplánována poněkud jinak, nikdo totiž nečekal Mejlův odchod. Přesto se všichni jeho undergroundoví souputníci rozhodli večer uspořádat. Naprosto výjimečný koncert kapel, kterými Mejla prošel, provázel typicky netradičně guru Plastic People Magor Jirous. V přestávkách mezi jednotlivými kapelami dělal reklamu na pokaždé jiný alkoholický nápoj a v závěru koncertu byl již takřka neschopný čehokoli, což však na

padesátka

dobradeska.cz

takovémto večeru skutečně nevalilo: nejkomičtější pak byl jeho vstup v polovině vystoupení Plastic People, když se domníval, že již skončili, na což reagovali jak Plastici, tak diváci nezřízených chuchotem a Magor byl „vyhozen“.

Na koncertě se skupiny snažily hrát písně, jež tu či onde hrály či napsaly s Mejlou. Úvodní Garage Tony Ducháčka tak zahrála např. píseň *Táta to chtěl zakázat*, následující DG 307 a jejich písně jako *Tyger* či *Básníci ticha* jsou zajímaví ve srovnání se studiovou, o deset let starší nahrávkou. Plastic People byli samozřejmě nejdominantnější: Mejla Hlavsa ve skupině totiž nejenže hrál nezaměnitelně na basu, ale hlavně fantasticky zpíval, respektive „hučel“ a „bručel“. Druhý lídr skupiny Pepa Janíček jej v několika písních zastoupil, jeho jemnější hlas však naštěstí nedozdoboval ty pravé perly Plastiků: buď zpívali všichni (a ostatní skutečně hučí a bručí a navíc falešně, což vrátilo skupinu do pravých let undergroundu), v temné hymně Plastiků *Magické noci* pak recitoval text Pavel Zajíček z DG 307 a v podobně negativně hrané i zpívané písni *Šel pro krev* doslova vyrazila dech Eva Turnová (rovněž z DG 307, s Mejlou hrála na koncertech Šílenství), která navíc s Plasty hrála na basu – jinak než Mejla, ale výtečně. Plastic People zahráli polovinu nových písní z připravovaného alba (které stále ještě s Mejlou celé nacvičili, leč do studia se již nedostali), na toto cédéčko vybrali editoři zajímavou skladbu *Moucha v ranním pivě*, která posunuje Plasty až kamsi do jazz-undergroundu...

Živou desku uzavírají Velvet Underground Revival Band poetickými „reedovkami“ (*Cool It Down*) i undergroundovými hitovkami (*Venus In Furs*).

Je mi velice líto, že musím album i kritizovat. Všechny výtky však padnou výhradně na firmu Globus.

Písničky z několikahodinového koncertu byly vybrány skvěle, záznam se výborně poslouchá, vystihuje atmosféru nejen tohoto koncertu, ale celého českého undergroundu. Je ale neodpuštělné, že právě onen dlouhatánský a vrcholně úžasný koncert byl zkrácen do pouhých 55 minut, je to víc smutné než urážlivé chování firmy, která mohla klidně přidat takřka půlhodinu další hudby, aniž by ji to cokoli stálo. A zvlášť mi chybí Magorovy mezikecy, neboť jeho permanentní ožralost tentokrát vzácně nepřinesla urážlivé žbleptání, ale naopak skutečně báječné věci, básně a myšlenky.

Je třeba zopakovat, že má kritika se týká firmy, jejíž jistě dobrý záměr zhatilo množství nikoli dílčích chyb – hudba samotná je však skvělá. A navíc: výtěžek z prodeje této dvojdesky (jež stojí pouhých 400 korun) jde přímo Mejlově rodině. Mělo by tedy přeci jen jít o popud pro všechny, kteří mají Mejlovu hudbu rádi a dosud nevlastní žádný z projektů jeho „poslední dekády“.

Petr Novotný

Milan Hlavsa: Než je dnes člověku 50 – Poslední dekáda. 2CD, 2MC (58 + 55 minut), vydal Globus v roce 2001.

Josef „Žluták“ Hrubý

Harakiri za vás nikdo nespáchá

Že je Island ostrov, nevěděl v hotelu skoro nikdo. Že je Island ostrov, kde jsou šachy národním sportem, nevěděl už vůbec nikdo. Takže šachové mužstvo, které přijelo do hotelu, bylo přijato celkem chladně. Šachové mužstvo z Reykjavíku. V hotelové hale je čekal jakýsi uvítací výbor českého šachového klubu. Všichni se pak večer dohromady opili.

Na první pohled běžná hotelová záležitost, že. Ale. Český výbor pak odešel spát. Zdaleka však ne Islandané. Pokračovali zdatně dále až do úplné nemoty. K ránu je pak odtahali na jejich pokoje, ale už o půl osmí Islandané zvonili dolů do recepce a zoufale volali po pivu. To bylo bas piv, co se dopravilo nahoru, a vzápětí šampus a pak zase kořalka. V deset hodin dopoledne bylo islandské mužstvo tak ožralé, že ani jeden z nich nemohl odjet na zahájení mezinárodního šachového turnaje do klubu. Rozhodli se tedy, že šachový turnaj otevřou v hotelu. Čeští šachisté souhlasili. Vedení hotelu také.

Zpočátku byl trochu zmatek. Protože než stačili organizátoři navést do hotelu šachovnice, rozhodčí, protihráče a jiné věci potřebné k šachovému turnaji, ožrali se islandští šachisté natolik, že nemohli opustit ani své pokoje. Diváci zatím popíjeli dole ve výčepu pivo. Nezbyvalo nic jiného, než vše nastěhovat do jednotlivých pokojů.

Pak se turnaj teprve rozjel. Diváci bloudili po chodbách a navštěvovali pokoje, kde se hrálo. Několik jich zabloudilo i do pokojů, které šachistům nepatřily. Někteří čeští šachisté se omylem nastěhovali do pokojů, které obývali cizí turisté, a začali hrát šachy s nimi, aniž omyl zjistili. Takže někteří rozhodčí rozhodovali zápasy úplně cizích lidí.

Skuteční Islandané seděli na svých pokojích v pyžamech u šachovnic s basama piv u nohou a zčásti hráli a zčásti podřimovali. Když usnuli doopravdy, budili je protihráči tukaním figurek na šachovnici. Číšníci nestačili běhat s alkoholem na hotel. Na pokojích se i jedlo. Mezi diváky se zamotalo

několik prostitutek, které využily příležitosti a snažily se provozovat svoji živnost. Ně kterým se to podařilo. Třetí den turnaje začali chlastat i Češi. Jejich rodinní příslušníci se čtvrtý den prodrali do hotelu, protože čeští hráči přestali chodit domů. Pátý den turnaje již někteří hráči přestali hrát šachy úplně a začali spolu chlastat na plné obrátky. Hotel musel přiojednat pití. Šestý den turnaje poslal šachový výbor několik Islandanů za trest domů, ale akce se nezdařila, protože na letišti se zjistilo, že se tam dostali šachisté čeští. Turnaj, který se měl hrát týden, se protáhl. Byli povoláni funkcionáři z mezinárodní šachové federace. Hrálo se už desátý den. Několik českých šachistů vyhodili za absenci z práce. Jeden Islandan koupil číšníkovi, který ho věrně obsluhoval, auto. Ve finále hráli šachy úplně jiní lidé než na začátku. Hráli číšníci, hrály pokojské, které se šachy rychle naučily.

Turnaj vyhrál hotelový topič nad studentkami z Rumunska.

Představujeme **Vám** (nová jména české poezie a prózy)

Josef „Žluták“ Hrubý
(* 2. 12. 1943 v Praze)

prošel v životě mnoha
profesemi (vodoměřič,

promítač, liftboy,
dřevorubec aj.).

V současné době je
herecem v Divadle
Na Zábradlí. Účinkuje
v inscenacích:

Tragédie mstitele,
Nahniličko, Malý říjen,

V altánu. Ukázka je
z připravované knihy

„Harakiri za vás nikdo
nеспáchá“, kterou

chystá k vydání

nakladatelství Dauphin.

Atomový výbuch

Asi jsem trochu snil. Anebo ještě lépe. Měl jsem asi poněkud halucinace, neboť jsem celou noc z nudy popíjel šampus. Ale jen tak lehce. Teď ráno mne z jedné strany mírně podpíral Štefan a z druhé nikdo. Čerstvý vzduch před hotelem mne zvolna vzpamatoval. Štefanovi bylo lépe. Byl totiž víc ožralý. Celou noc jsme propařili s nějakým ztřeštěným Švédem, který teď zůstal zcela ztuhlý v hale hotelu. Zdálo se mi, že Štefan má místo nosu chobot a kývá s ním ze strany na stranu. A tu se v jeho opilém mozku zrodil nápad jít někam na snídani. Takže to s onaním nemělo vůbec nic společného. Pouze to, že ráno již sice dost pokročilo, ale z nového dne, který nastal, ho bylo ještě hodně cítit. Mám rád svěží jitra, pokud je registruji.

Zahli jsme potácivě z náměstí doleva a motali se kolem dívčí školy, která měla všechna okna otevřená a v nich svačila mladá děvčata. Štefan na ně pískal a odpovídali mu kosové v korunách stromů. Chtěl jim za každou cenu dát nějaké peníze a musel jsem ho přemluvit, aby jim je nedával. On totiž Štefan, když se opil, dával každému peníze. Hlavně lidem, které litoval.

„Polituj sám sebe,“ řekl jsem, „ty holky litovat nepotřebujou.“ A on trochu posmut-

něl a peníze jim nedal. Ani já. Bez řečí jsme se dál plahočili po slunečné straně ulice kolem drátěného plotu, který odděloval chodník od prašného hřiště. Uprostřed stály dvě učitelky. Jedna měla v puse píšťalku. Kolem nich se motalo třicet malých dětí, třicet prvníňáček, třicet neviňátek, z poloviny děvčátek, třicet andílků v plynových maskách. Plynové masky jim byly strašně velké. Oční průzory měly někde v úrovni tváří a některé z dětí byly ještě tak malé, že vláčely hadice od masek v prachu země. Evidentně nic neviděly. Bezmocně tápaly po hřišti, vzájemně do sebe narážely a padaly. Z několika masek se dutě ozýval pláč. A jak jsme kolem toho procházeli, vyndával Štefan z kapsy bankovky, roloval je do ruliček a zastrkoval do drátěných ok pletiva. Jedna z učitelek si toho všimla a začala je z druhé strany vytahovat. Druhá občas zapískala na píšťalku – jak se ten hvizd lišil od hvizdu kosů – a zakřičela: „Děti, lehněte si nohama k výbuchu.“ Ale v maskách nebylo zřejmě vůbec nic slyšet, a tak děti dál zoufale bloudily po hřišti a pofňukávaly. Několik se jich bálo udělat krok a stály strnule na místě s rukama před sebe napřaženými. Jedna z učitelek řekla: „Bože můj, ani nevím, kdo je kdo,“ a ta druhá zapískala.

Obešli jsme blok a vrátili se znovu na náměstí. Štefan si sedl na terasu hotelu Ambassador a já teda též. A už jsme zase pili šampaňské a mně ještě stále znělo v uších „děti, lehněte si nohama k výbuchu“ a na proti přes náměstí bylo kino.

„Jdi a kup lístky na dopolední představení. Snad nás to trochu rozptýlí,“ poprosil jsem Štefana a ukázal mu na kino na protější straně. Zvedl se a odešel. Trochu jsem si mezi tím, než se vrátil, zdříml.

Probudil mne, jak dosedl zpět do proutěného křesla. Kapsy obleku měl plné lístků do kina. Padaly mu na zem, jak se snažil najít cigarety. Koupil všechny lístky na dopolední představení. „Dopij, za chvíli začínají,“ řekl a zaplatil. Dopili jsme a přepotáceli se přes náměstí do kina. Štefan si nechal od biletářky utrhnout deset dvacet lístků a vstoupili jsme do kina. Nevím, co tam hráli, ale byli jsme tam sami dva. Dnes vyprodáno, bylo napsáno na kase.

Štefan se okamžitě odebral na záchod, kde zůstal do konce představení. Vkleče, nohama k výbuchu, oběma rukama křečovitě objímaje záchodovou mísu, prozvracel celé představení. Já si sedl na balkon do lože a okamžitě usnul, takže nevím, jestli vůbec hráli. Zkrátka najednou mně někdo probudil, film nepromítali a vyvedli mně z kina. Bylo poledne.

Josef „Žluták“ Hrubý

Svatý obrázky

Nemáte nějaký svatý obrázky? Říkám svatý, ale myslím sprostý. Zkrátka pornografie. Svatý říkám proto, aby to neznělo tak neslušně. A nepotřebuju je pro sebe, abyste si nemysleli, ale pro jednoho šmíráka v naší vesnici. Aby přestal šmírovat. Je to s ním už k nevydržení. Od rána do večera a od večera do rána nám všem v jednom kuse čumí do oken. Soused dokonce zazdil okno do koupelny, protože si už ani nemohli umýt ruce, natož se vykoupat, aby on na ně nezíral. A u nás doma už nemůžem pomalu ani jít na záchod. Sotva si rozepnu poklopec, už je za voknem. A jen si moje máma na záchodě opře berle o zed a ještě si ani nesesedne, a už je za voknem. Má žebřík, s kterým lítá v noci po vesnici a leze i do podkroví. On pozoruje dokonce i zvířata, která spolu obcují. Nedávno jsme připouštěli prasnici, a samozřejmě

Představujeme Vám

(nová jména české
poezie a prózy)

že za plotem zase von. Ani chudáci zvířata před ním nechtěla nic dělat. A to sem to prase vezl čtyřicet kilometrů na traktoru. No museli sme ho nakonec vodehnat, protože jinak by sem to prase vezl zbytečně.

Naše vesnice není veliká, tak dvanáct čísel, a jemu to zatím stačí. Ale co pak, až mu to stačit nebude? Pustí se do kraje a vostudu bude mít celá vesnice. Je tím posedlý. Kolikrát už spadl ze žebříku, kolikrát mu už někdo namlátil, ale on se ne nechá odradit ničím. A šmíruje a šmíruje. Kouká do oken, i když je zhasnuto. Chlapům ve vesnici se už pomalu ani nepostaví, když si představí, že je za oknem. On totiž nejenom šmíruje, ale i poslouchá. Stačí mu když někde něco zaslechne, a už je celý pryč. My už ani nemůžeme spát s našima ženskejma. A naše ženský jsou

z toho, že s nima nespíme, celý divý a leze jim to na mozek. A my chlapi se bojíme, aby nám nezačly zanášet někde jinde. Vždyť my už nemůžeme nechat v létě ani nemluvnata u nás na dece nahatý. Vždyť on šmíruje i je.

A tak mne napadly ty sprostý obrázky. Nejdřív mne napadlo, že bychom je vylepili na různá místa po vesnici. Do oken od špajzů a tak podobně. Ale nejsem si jistý, jestli by nás za to nezavřeli, protože nevím, do jaké míry je ještě trestné rozšiřování pornografie. Nevím, jestli to náhodou není ještě zakázaný. Také by ty obrázky mohl někdo ukrást a on by stejně šmíroval dál. Takže by snad bylo nejlepší mu to nějak šikovně podstrčit, aby si to někde schoval a chodil se tam na to místo šmírování dívat. Vždyť už se sakra nemůže nikdo ani v klidu vysrat. A z jednoho domu

se mladý vodstěhovali do města do šestého patra. Takhle se nám vesnice pomalu vylidní. Zvířata pomalu přestávají mít mladé a slepice pomalu přestávají nést vajíčka, protože jim v jednom kuse čumí do prdele. Takže, prosím vás, ty sprostý obrázky. To je snad jediná šance, jak zachránit naši vesnici. Já sám jsem sice ještě žádný takovýhle obrázky neviděl, ale slyšel jsem o nich. Také pochopitelně nevím, co to udělá se mnou, až je uvidím, ale já to risknu.

Možná že vás napadlo hned zkraje, proč si nedáme do oken závěsy nebo rolety. Ale to bychom je museli dát i do chlévů, do kurníků, do stájí a do stodol. A potom, nikdo neví, co by to udělalo s ním, nikdo neví, co by provedl, kdyby neměl tu možnost šmírovat. Třeba by se pak dal ještě na něco horšího.

Co se chystá

Být břichem

Být břichem
Nebo kloboukem
Být stínem leukoplasti
Vrátit se na náves
Zabít dřevo
Zabít oheň
Zabít mlhu
Roztrhaným zimákem si čistit brýle
A divit se graviditě sovy
na krabičce od mucholapky

Strom na závoru

Bílé niti
které se táhnou městskou čtvrtí
až k překocným židlím
na terase před Malostranskou kavárnou
rozhodl jsem se okamžitě:

Když umístit živé hovado
tak je umístit přesně zde
nostalgická vzpomínka z dětství
vzpřímené a ještě žhavé hovado
chodící v zástěře v zahradě
plné dvoumetrových šachových figur

Letadlo ve sklepe

Co chystá k vydání

Pavel Řezníček
Hrozba výtahu
(Básně z minulého století)

Žárovka z kůže

Dlaně nabarvené namodro
Aby dělaly pěkné otisky
Na bělostné pleť
Té
Která přijde
K napajedlu
Zrovna když semeno
Ve tvé dlani Marto
Dělá pěkné otisky
Na dlaně nabarvené namodro

Je to hmyz

Jakýsi úředník slibuje lásku svému kabátu
Všechno je marné
Odjezdy autobusů z oblohy
Jsou zakázány
Stáhni kůži z veverka
A vytvoř z ní žárovku

Skloň hlavu

v červnu 2001 nakladatelství

Studená snídaně

Jejich jediná řeč byla
 Monstrum má studené ledviny
 Mezi dveřmi hlavatka a několik opálových lýtek
 Přišel staříček Althusser aby řekl že dnes zemřel
 Noviny zatajily že před deseti lety zaškrtil svou ženu
 Jak se připravit na hod kladivem
 Jak se připravit na nové kalhoty
 Na jatkách opět vyrazí nové jahody
 Ne jahody ale nové koupelny
 Vlaštovky se opět pokoušejí o incest se smetákem
 Plynová maska na bedrech Vladimíra Holana
 Který si jde k Vltavě nabrat vodu do ešusu

Někdo přijíždí na kole a oznamuje že umřel Althusser
 Zdá se že je to Husserl
 Nebo je to jen žlutý korespondenční lístek plný
 marmelády a much
 Od poslední srážky prskoletu s utíkajícím mlékem na plotně
 Mléko utíkající k slaměnému východu slunce
 Podobnému
 Nádherným pytlíkům s thajským kořením a
 kerosinem

Uklouz na oleji
 Aby vletěl přímo do fukaru
 který z něj udělal Picassa
 snídajícího v Moskvě s Molotovem
 poblíž smetáku a vlaštovek

Hle řasa která kárá úředníky
 Ministerstva lehkého bambusu
 V tu chvíli neznámý hajný
 vyvraždí celou svou rodinu
 Mělo by zde být hodně květin
 Metráky ryb
 A metry těch nejdražších brokátů
 V tu chvíli
 Rozhlasové stanice začaly rodit živé lidi
 A stehna vysílala hudbu na přání
 leteckých útoků

Fatwa

Když jsem zastřelil Salmana Rushdieho
 (seděl jsem v divadle Olympic v páté řadě číslo sedadla 16)
 nasedl jsem pak na bicykl opřený o zeď ve Spálené ulici
 a odjel do Teheránu kde jsem spokojeně dožil za 2,800 000 dolarů
 V tu chvíli jsem si vzpomněl na nešťastného Bedřicha Smetanu
 (nevím proč)
 který roku 1871 přijal příjici od zpěvačky Adriany Rizzi
 v tu chvíli jsem si vzpomněl na zpěvačku Dagmar P.
 (taky nevím proč)
 nic proti ní nemám a velmi se mi líbí
 když jsem ujížděl na kole
 zachytil jsem nešťastný pohled Karla Srpa
 který si v duchu říkal:
 proč jsem jen tomu Řezníčkovi dával ten lístek
 na Salmana Rushdieho

Záplavy sněhu udivené temnoty
 karbanictví perly
 nic nevysvětlí tesknotu Barnabáše
 nad dopisem z kolibřika
 který hoří

Podivuhodný hrozič výtahům

Co chystá k vydání

aneb

Jestliže příští rok šedesátiletý Pavel Řezníček (nar. 30. ledna 1942 v Blansku) jednu z posledních básní své předchozí sbírky *Plovací sval* (Moaré, 1995) zakončil trojverším „Co nadělaš být živý to je k nezaplacení / Ale i kdyby na prejt nebylo / Tu mušku pod nosem si oholit nenechám“, mohl leckdo z tohoto veselého prohlášení usuzovat, že „muška poezie“ básníka Řezníčka jen tak neopustí. A že každý „řezníčkofil“, „řezníčkolog“ i prostý čtenář se může již velmi brzy těšit na novou básníkovu knížku. Nasvědčovalo tomu mnohé. Jednak skutečnost, že Řezníček je „k nezaplacení živý“ a tudíž nadmíru psavý autor (v 90. letech minulého století vydal třináct knih) a jednak – ať to zní jakkoliv paradoxně – tristní fakt, že velká část Řezníčkovy básnické (a v menší míře i prozaické) tvorby z konce 60. a především ze 70., 80., ale i z 90. let minulého století v tuzemsku dosud knižně nevyšla.

Nedlouho po debutu v Sešitech pro mladou literaturu, kde v roce 1967 otiskli nadšenému pětadvacetiletému „surrealistickému učedníkovi“ kromě prvních básní i jeho překlad hry Henriho Rousseaua *Návštěva na výstavě 1889*, autor chtěl nechtě sestoupit do duchampovského podzemí a s oficiálním publikováním v normalizovaných Čechách se na dlouhé roky musel rozloučit. Jan Gabriel k tomu v předmluvě k Řezníčkově notně zpožděnému tuzemskému knižnímu debutu *Kráter Resnik a jiné básně* (Revolver Revue, 1990) s jistou

dávkou trpkosti či sarkasmu prosvítající mezi řádky napsal: „(Řezníček) měl by být považován za básníka francouzského, protože posledních 17 let zaplňoval především stránky francouzských undergroundových surrealistických časopisů“. Dodejme, že tento „damned cosmopolite“, který až na pár „drobných výletů za hranice, se však nehnul z českých zemí“, jak píše dále Gabriel, se objevil rovněž v řadě antologií, sborníků nebo publikoval časopisecky v Anglii, Belgii, Holandsku, Itálii, Švédsku, Švýcarsku, Kanadě, Spojených Státech, ba dokonce na Islandu.

Čeští čtenáři se v normalizačním dvacetiletí mohli s Řezníčkovou poezií setkávat pouze v nízkonákladových opisech, které pořizoval sám autor, nebo v samizdatových almanaších, sbornících či antologiích. Jisté sympatie k neoficiálnosti si Řezníček podržel dodnes: třeba tím, že v roce 1996 znovu oživil (společně s Ladislavem Fantou) surrealistický samizdatový časopis *Doutník*, jehož první číslo se objevilo už před drahnými sedmadvaceti lety a který pravidelně vycházel do roku 1989, nebo letošní knížkou *Fantomy na příděl*, vydanou jako soukromý tisk v nákladu pětapadesáti výtisků olomouckou edicí Styx IV.

V 90. letech to s knižním vydáváním Řezníčkovy poezie u nás začalo slibně: dva roky po *Kráteru Resnik a jiných básních* následovalo bibliofilsky vypravené *Tabákové vejce* (Albis International, 1992, s ilustracemi Karola Barona), tři roky na to vyšel jako „první příloha patafysického občasníku Clinamen“ *Plovací sval*, rozsáhlý „výbor poezie z let 1967–1993“. Jenže ouvej! Od té doby jako by se po básníku Řezníčkovi zem slehla. Jistě, intenzivně o sobě dával vědět romanopisec Řezníček, vydal čtyři knížky, jenže můžeme-li věřit jeho „přiznání“ na stránkách literárního obytveníku Tvar (6/2001), jsou to právě básně, od kterých se ve svých románech „odpichuje“: „Když vidím, že některá báseň má v sobě příběh (...), hned ji rozepíšu do románu!“ Nynější sbírka *Hrozba výtahu* tedy látá hned dvě díry naráz: zaplňuje šestiletou proluku v Řezníčkově básnické tvorbě – jde o průřez poezií druhé poloviny 90. let minulého století –, a zároveň poskytuje možný klíč jak k autorově dokončeným románům, tak i k těm, které teprve napíše.

Ortodoxně neortodoxní světy básníka Pavla Řezníčka

Grummer má i zobák z aromatického dřeva...

¶¶

(Urmuz, Pagini Bizare)

Přestože *Hrozba výtahu* přináší poezii z let 1995–2000, nutno podotknout, že u Řezníčka na časovém zakotvení jeho opusů nikterak nesejde. Ba co víc: těch třiatřicet let autorova básnického psaní nejspíše vnímejme jako nekonečné pásmo obrazů a asociací, z něhož čas od času autor „vyloupne“ několik fragmentů, aby z nich poskládal knížku. Z tohoto úhlu pohledu může být Řezníčkova poezie kupříkladu řeka: je divoká a nespoutaná ve své obraznosti a asociativních spojích, ale zároveň jistá a neměnná ve své podstatě. Stejně tak může Řezníčkova poezie být džungle: těžko se v ní v nějakém okamžiku zorientovat, neexistují tu předem vykolíkové cesty. Ten přeludný kaleidoskop útržků snů a reality, který se zarputile drží alogičnosti a jímž se lze prodírat pouze s řádně nabroušenou mačetou vlastní fantazie a imaginace, ale v úhrnu neztrácí svůj tvar, zůstává v každém okamžiku svébytný a nezaměnitelný.

Jak jsme již našli, poezie Pavla Řezníčka je přitahována „magnetickými poli“ surrealistické estetiky. Do jaké míry, to naznačuje básník sám v již zmiňovaném rozhovoru pro literární občasník Tvar: „*Já se považuji za ortodoxního surrealistu!*“ Jenže: Co je dnes surrealismus, notabene ve své ortodoxní podobě? Ona „ortodoxnost“ bezpochyby dá vzpomenout Bretonovu dogmatickému učení o všespasitelském „čistém psychickém automatismu“, který má za cíl vyjádřit „skutečný pohyb myšlenky“. Ale Řezníčkova dikce v nejmenším nesměruje k nastolení „surrealistické“ civilizace. Na to je jeho poezie příliš hy-

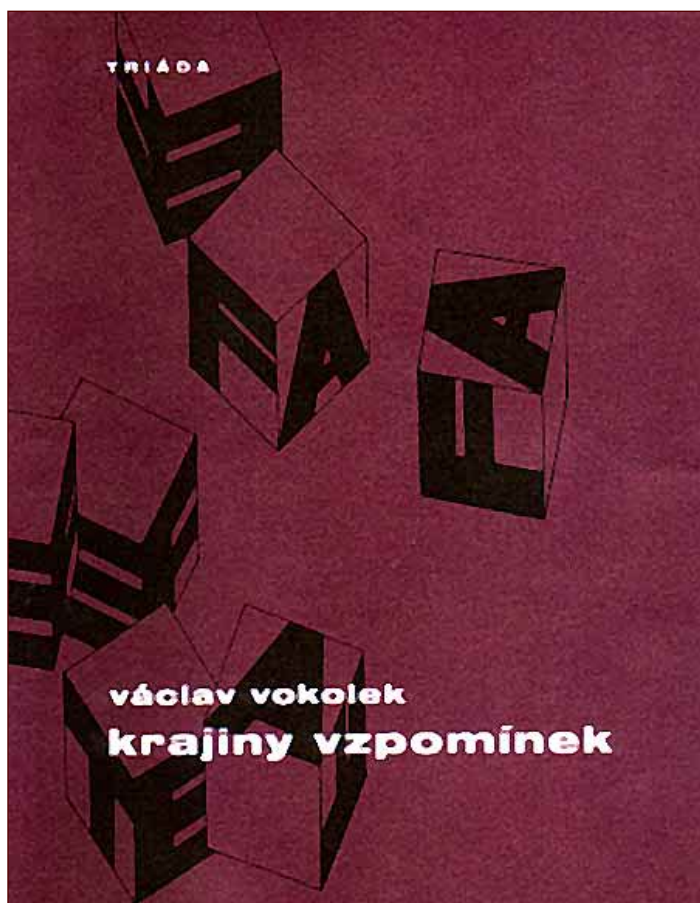
perbolická a vzdálená všem ideologizujícím momentům, ve kterých se utápěla první vlna francouzského surrealismu. Řezníček je na tuzemské surrealistické trati spíše osamělým běžcem a na každý pád zůstává „svůj“: je mu cizí skupinová podřízenost, rozhodně hází za hlavu veškerou programovou „osudovost“ i revoluční nadšení a nahrazuje je neotřelým smyslem pro absurdní grotesknost a spontánní černý humor, který byl tolik blízký jeho „kolegům-patafyzikům“ Vianovi a Queneauovi. Rovněž persifláž a rozverná mystifikační hry, kterých jsou jeho básnické texty plné po okraj, čtème především jako permanentní polemiku s tradičními kánony surrealistické poezie, ale i s klasickým pojetím poezie vůbec.

A připomněli-li jsme už Raymonda Queneaua, konkrétně jeho román *Koření života*, je tu ještě jedna ne nepodstatná paralela s Řezníčkovým psaním: podobně jako Queneau i Řezníček se nechává často unášet zdánlivě nízkým a banálním kulturním rozměrem ulice, tak zvanou „privátní kulturou“, jak říká pozoruhodný český kritik Jan Nejedly. Nu ono není divu: vždyť Řezníček dodnes přiznává jako své literární lásky mimo jiné Karla Poláčka s Jaroslavem Haškem! Jenže Řezníčkovy básnické promluvy kvetou nejen pábitelskou živelností a jakousi bazální životní opravdovostí, ale zároveň a často nepozorovaně přesahují k notně bizarním, přeludným a v každém případě nekonvenčním metaforickým spojením. Jestliže jsme se z počátku vymezovali vůči určujícímu momentu

Bretonova pojetí surrealismu, nyní se k jinému, rovněž hojně citovanému bodu jeho učení obloukem vrátíme: básně Pavla Řezníčka jsou totiž nadmíru přesvědčivými kroky k naplnění Bretonovy magické formulky o „nadrealitě obsažené v realitě samotné“. Řezníčkův surrealismus se zabydlel „mezi lidmi“, je realističtější a čitelnější ve svých konturách, autor tu po effenbergerovsku „utíká do skutečnosti“.

Ovšem tento „sestup“ do reality všedního dne, tolik symptomatický pro generace poválečných surrealistů, v nejmenším neznamená omezení imaginativního rozměru Řezníčkova psaní. Naopak: „žitá skutečnost“ se od „nulté hodiny evropské civilizace“ jeví surrealistům (a ovšemže nejen jim) daleko intenzivnější a přeludnější než sebedivočejší obrazy dolované z podvědomí. Ale ani v tomto případě nehledejme v Řezníčkově psaní nějakou bretonovskou „ortodoxnost“. Básník tu znovu dokazuje, že má navíc oproti řadě kolegů jedno nedocenitelné plus. Svým dílem, k němuž od nynějška můžeme řadit i *Hrozbu výtahu*, deklaruje, že individuální tvůrčí svoboda – ona možnost „setrvávat ve slonovinové věži a pískat na píšťalu z kusu syrového masa“ – je mu nade všechny surrealistické doktríny. Pavel Řezníček zůstává, podobně jako kdysi malíř André Masson, „surrealistou i proti vůli André Bretona.“ Což je pro čtenáře a jistěže i pro autora samotného poznání více než očistné.

Radim Kopáč

Vzpomínky, nikoli paměti?

Těžiště Vokolkových vzpomínek,
pamětí a memoárů zjevně spočívá
jednak v jeho obrazu duchovní krajiny
šedesátých let, jednak...

Lev Nikolajevič Tolstaj sepsal své memoáry již ve čtyřicetileté době, a pak se už nikdy k tomuto žánru nevrátil, konstatuje prozaik, básník a výtvarník Václav Vokolek ve své nové knize **Krajiny vzpomínek**, kterou nyní vydal v nakladatelství Triáda. Tím dává najevo, že spisovatel má právo se pustit do sepisování nebo popisování duchovního i neduchovního dění svého života mnohem dřív než v pokročilém seniorském věku – a že proto tak učinil též on, byť prozatím dokročil pouze za tu životní hranici, při níž se již svého času bralo bez jakýchkoli postranních podtextů zavděk oslovením Velebný kmete!

A hned v jedné z prvních vět své bilanční knížky spisovatel zdůrazňuje, že nejde o paměti a že tomuto slovu čili žánrovému označení se raději vyhýbá a vyhne: v tomto případě máme dle jeho mínky před sebou klasické vzpomínky, přičemž je autor přirovnává k rozvodí, směřujícímu k moři minulosti a k moři minulosti. Jenže když potom připouští, že v jeho textu je leccos záměrně zamlčeno, nezáměrně zkresleno a ze zcela pochopitelných důvodů, jež Vokolek charakterizuje coby „popletenost a zoufalou nejasnost obrysů ve stáří“, taktéž nadobro zapomenuto, kráčí pak o jev nebo fenomén, který se přece zhusta vyskytuje i ve všech pamětech nebo v rozličných publikacích memoárového typu, byť by navenek dávaly na odív především svou racionastickou konstrukci a přístrojovaly by sama sebe do role totálního životního dokumentu, ve kterém údajně nechybí nic z toho, co prý bylo skutečně důležité, a kde nalezneme vše, co vypovídá o tom, jak to doopravdy bylo, jak se vážně seběhlo a událo.

Přičemž Václav Vokolek samozřejmě není v novodobých dějinách evropských literaturách první a zdaleka ani poslední, kdo své paměti nebo vzpomínky koncipuje tímto způsobem. Ve svých memoárových zátiších a živých obrazech, které přes drobné odkoky v čase řadí převážně v lineární chronologické posloupnosti, se zaměřuje především na to,

co na různý pád konstituovalo jeho naturel, jeho mentalitu, jeho filosofii umění a světa: nikoli náhodou tedy zejména všechno, co souvisí s monumentální osobou jeho otce, duchovního lyrika a břitkého satirika Vladimíra Vokolka z pardubického kumštýřského rodu. Zároveň však také umělce žijícího po „podivném útěku do Sudet“ od roku 1945 v Děčíně ve „vile po Němcích“, obklopujícího se starými tisky a kdekerými starožitnostmi, které tehdy „nebyly v módě“ a kterých bylo v pohraničí po odsunu německého obyvatelstva více než habaděj.

Erbovní téma a klíčový obraz autorova otce tu naprosto přirozeně splývá s reliéfním vybavováním si okruhu nejbližších přátel Vladimíra Vokolka, tj. dalších erbovních person české literární kultury: takhle se totiž v autorově rozpomínání v roztodivných souvztažnostech před námi vynořuje a představuje kupříkladu Ivan Diviš (oceňující nočník pod postelí jako akt svrchovaného milosrdenství), anebo Emanuel Frynta, Emil Juliš a Josef Jedlička. Připomeňme, že všem těmto celebritám tehdy bylo mnohem méně roků, než je teď memoáristu Vokolkovi, a že všichni, stejně jako hloubavý tvůrce Vladimír Vokolek, žili v ústraní, nemohli publikovat, a ani si v tomto směru nečinili nižádné naděje. Zato si vytvářeli svět pro sebe, svět o sobě, svět, v němž žili a který jim pomáhal přežít, svět, který v případě Vokolka seniora měl ponejvíce podobu duchovního azylu, budovaného tvářmi v tvář všem protivenstvím okolního zpolitizovaného poúnorového společenství, v jehož erárních očích byli všichni tito „jinomyslíci“ lidé a tvůrci jako Vokolek, Diviš a druzí jakousi škodnou, reliktem z dávných časů, které smetla lavina pokroku.

Toto vědomí svérázného duchovního ghetta, azylu v sobě, sen o vlastní krajině, sdílené jenom s podobně zasvěcenými a vidoucími osobami, si Václav Vokolek v sobě nese od raného mládí: ostatně právě proto z odstupu času stvrzuje jako něco zcela přirozeného, že ve svém životě vlastním a nejvlastnějším neměl on, ročník 1947, pranic společ-

ného s kultovními a mytickými sixties, se zlatými léty šedesátými, na něž se dnes vzpomíná jako na zvláštní legendu aureu a o nichž se nyní pořádají třeba i vědecké konference, nemluvě o retrospektivách a kulturních revivalech všeho typu. Tady se ovšem autor dopouští rozšířeného hříchu mnoha memoáristů: ztotožňuje tu ono desetiletí, zčásti v podobě gesta předčasně zestárlého muže (což v jeho případech věru neplatí), jen s jeho některými „mediálními“ fenomény, nad nimiž nastoluje tezi, že je sdíleli všichni a že jimi žil každý: nebylo tomu tak. Zároveň ovšem právě ve svých vzpomínkách a v řadě epizod, kde se snaží přesvědčivě zrcadlit onu jakoby odvrácenou, neznámou, možná skoro zastřenou stranu své individuality. Právě do ní se ovšem šedesátá léta promítají s nenápadnou, o to však neústupnější vehemencí: mají svou specifikou, svou skrytost, svou vizi jakéhosi hájemství umění a tvorby, vtělenou do bytostného nazírání světa.

Neodpusťme si však takřikajíc slomkovský exkurs: ona šedesátá léta s veškerými následky a důsledky (arciže včetně fenomenálního myslitelského a uměleckého backgroundu spisovatelova rodinného původu) tu Václavu Vokolkovi jakoby mezi řádky učarovala do té míry, že z následujících desetiletí zařazuje do svých vzpomínek (tedy i do svých paměti) jen to nejpodstatnější: kupříkladu výjevy ze „života v Loretě“ anebo tragický předěl spočívající v otcově smrti, jíž se de facto uzavírá i jedna kulturní epocha. Jako na cosi zanedbatelného a pomíjivého pak spisovatel nahlíží též na kdekerá málo atraktivní realia posrpnového dvacetiletí, a proto není divu, že v nich občas něco „nezáměrně zkruslí“: například takto poplete, kdo jest překladatelem výboru z polského post-romantika Cypriána Norwida (z roku 1983). Vokolek tu s oprávněným despektem prohlašuje, že šlo o výtvar „možná už generála KGB“ Jiřího Taura (s. 213) a upozorňuje na jeden prohnání, přímou úskočnou posun v jeho překladu.

Takto bráno jde o bezpochyby emblematickou historii, vrhající náležité světlo (spíše

ovšem stín) na tehdejší poměry, ovšem až na to, že oním „lotrem“ po levici aneb oním pachatelem nebyl žádný „generál KGB“ Jiří Tauer, nýbrž jeho komplic a kumpán, jehož hodnost či sluhovský titul není znám, totiž všemocný řídící Československého spisovatele a monopolista v překládání z polštiny Jan Pilař. Což o to, chybička se vloudí každému a kdekomu a chybovatí jest lidské, tudíž i spisovatelské, úplně by však stačilo nahlédnout, opakuji, bez jakýchkoli tirád o autenticitě nade vše a po lopatě (mezi hlasateli těchto dutých tirád dozajista nemáme na mysli Václava Vokolka), toliko nahlédnout do Slovníku českých spisovatelů od roku 1945! Jenomže proč brát do rukou slovník, o němž se kupříkladu na filosofické fakultě mezi nedávno narozenými snoby mluví jako o něčem, co jest dáblivo? Není v tomto smyslu nesrovnatelně účinnější a především pohodlnější raději pomlouvačně roztrušovat po celé Praze, že tam či onde neumějí redigovat?

Těžiště Vokolkových vzpomínek, paměti a memoárů zjevně spočívá jednak v jeho obrazu duchovní krajiny šedesátých let, jednak v úsilí postihnout a pojmenovat filosofii života a tvorby, která se mu jeví jako záruka nadčasovosti, nepomíjivosti a čehosi třeba i křehkého, zato však nezaměnitelného a nenahraditelného. Tam, kde z tohoto směřování spisovatel odbočí, zpravidla podléhá přílišné lyrizované beletrizaci a vnáší do své retrospektivní krajiny cosi odlišného až nepatřičného (srov. jeho dojmy z Polska a Maďarska). Obecně vzato však jde o mimořádnou knihu, která má mocný inspirativní dosah a jejíž pouhá existence spoluvytváří krajinu našich vzpomínek a svěbytně přibližuje nedávnou minulost i těm, kdo nyní žijí jen budoucností. Jako by si tu Václav Vokolek sám sobě vystavil glejt, že právem obývá tento svět a že ví, proč ho obývá a jak se něm podílí. Což by mu jinak jako mnoha jiným, lidem bez takového „glejtu“, nehrozilo, že ještě zaživa zhola bez naděje zakrátko a neodvolatelně „splyne s poušť“?

Vladimír Novotný

Fejeton o chatu

Z mých přátel nechatuje pravidelně nikdo. Proto jsem se rozhodl, že to vyzkouším sám. Teď, když už jsem byl na chatu asi pětkrát a jsem zkušeným borcem, můžu psát o chatu úvahy.

Když jsem si dal ve svém internetovém prohlížeči vyhledat heslo chaty, vyjelo mi několik odkazů na realitní kanceláře a horská střediska v různých pohořích. Nezbylo, než hledat jinak. Nebylo to dvakrát složité, a tak se povedlo.

Poprvé jsem se dostal k chatu na počátku jistého víkendu, po úmorné práci na jakési seminární práci, ve tři hodiny ráno. Nuže ve tři hodiny ráno jsou na většině chatů otevřeny akorát místnosti typu „Seznámení“ a „Tvrký sex“. Na chatu si každý vybírá libovolnou přezdívku (tzv. nick). Přihlásil jsem se pod jakýmsi vtipným mušketryrským jménem a vydal se do místnosti „Seznámení“. Nikdo se se mnou ne bavil. Také v místnosti „Tvrký sex“ jsem neměl zrovna úspěch. Došlo mi, že na to musím jinak. Odhlásil jsem se z chatování a přihlásil se znovu jako dívka.

Během sedmdesáti minut jsem okouzli v obou otevřených místnostech dohromady jedenáct chlapců. Za zajímavé pokládám zjištění, že v místnosti „Tvrký sex“ se chtěli všichni seznámit, zatímco v místnosti „Seznámení“ toužil každý po tvrdém sexu. Neměla jsem pocit, že by chatování nějak likvidovalo mezilidský kontakt, protože většina chlapců si se mnou hodlala smluvit

reálnou schůzku. Samozřejmě až poté, co se zeptali jak vypadám.

Nechtěla jsem lhát, že jsem topmodelka, takže jsem se rozhodla být drobná, romantická, něco mezi zrzkou a blondýnkou. Nutno říci, že jsem nevybrala špatně. Sama jsem se do sebe skoro zamiloval. Bylo zajímavé sledovat, jaké strategie na mě chlapci volili. Někteří byli smutní, osamělí a poslouchali folk, jiní byli vtipní a okouzující a nabízeli mi kino. Většina dalších šla bohužel přímo na věc, ale ty jsem odpáčkovala nejrychleji – jsem přeci romantická, že. Každopádně jsem pochopila, proč je chatování tak zábavné. Kdyby se mi nechtělo spát, seznamovala bych se do rána.

V příštích čtyřech případech už jsem šel na chat v obvyklých denních či večerních hodinách. Nejdřív většinou pod svým dívčím převlekem, protože jsem myslel, že se mnou jinak nikdo nebude komunikovat. Nebylo už nutné chodit na seznamovací oddělení (kterých je nicméně v souhrnu všech chatů stejně bezkonkurenčně nejvíce), a tak se mou oblíbenou místností stala „Filozofie“. Když jsem tam zabrousila poprvé, přešli se v ní tři mladíci o člověku bez skrupulí a jeho době. Nadnesla jsem několik vtipných poznámek a zeptala se jich, jestli si vůbec definovali skrupule. Poměrně trefně mě umlčeli tím, že tomu nerozumím, protože jsem holka.

Od té doby chodím na chat filozofovat pod svým nudným tradičním pohlavím. Filozofuje se většinou o leccem, jenom ne

o filozofii, z čehož mívá momentální správece místnosti hysterické záchvaty. Občas se do místnosti dostaví i nějaká sympatická (doufejme že opravdu) slečna, a to se pak filozofuje ještě mnohem lépe. Naposledy jsme zakládali orchestr.

Před koncem se stojí za to zmínit ještě o malých, monotematických chatech. Osobní zkušenost mám jenom s jedním, zabrousil jsem kdysi na chat mladých katolíků. Nejprve jsem se podíval na seznam přihlášených. Když jsem ve všech místnostech viděl samé Berušky, Petulinky a Cvaldy, zdravě jsem se naštvál, přihlásil se pod pořádným biblickým jménem a nalogoval se k jednomu těm přeslazeným modlářům. Jenže sotva se jim na obrazovce objevilo „Jidáš vstoupil do místnosti“ rozprchl se jako tlupa černoprdelníků a přelétli si uspořádat sabat jinam. Vědí houby o jezuitské nezdolnosti.

Chatování je droga jako každá jiná. Je to příjemné, pokud chcete zabít půl večera jednou za čtrnáct dní, a nepříjemné, tráviteli tím každou noc a zanedbáváte sex a alkohol. Co se týče seznamování, poskytnete vám chat příjemné vzrušení, které ale může být (jak ukázal můj nijak výjimečný případ s první zkušeností) poměrně bezpředmětné. Zvlášť pokud je pravda, co mi říkala jedna má virtuální přítelkyně. V místnostech „Holky s holkama“ totiž prý bývají jen samí převlečení nadržení chlapi.

Ota Fenikel

**Dají se noviny obrátit
vzhůru nohama?**

Čtěte

**LITERÁRNÍ
NOVINY**

*...nevšední pohled
na společnost a kulturu...*

**Krátké články na lesklém
papíře vás u nás nepohorší!**

LITERÁRNÍ NOVINY, tel. 02/24 87 24 80; e-mail: liternov@comp.cz

Pošleme zdarma číslo na ukázkou!

Na

***Z noh schromělých nepřestalo shnilé maso padati,
až v nich bylo zřetelně holé kosti viděti.
Obličej jí skrupovina skoro celý potáhla,
k rozmnožení její bídy i slepota přitáhla.***

S podivnou bujarostí vylíčil farář Vít Cíza z Albrechtic u Písku smrt jedné ze svých oveček ve funerální básni z první poloviny devatenáctého století.

Miloš Doležal zase napsal v Lidových novinách (28. dubna 2001), že si dnes málo vážíme svých mrtvých. Lze s ním souhlasit (mrtvým se má prokazovat úcta; jsou již tam, kam my se zatím bojíme). Lze s ním ale též nesouhlasit. Na tomto nesouhlasu bude postaven článek, který začínáte číst. Miloš Doležal ukazuje morálně relevantní postoj, ale argumentuje poněkud zcestně. Doležalovi nejvíce vadí, že sice pohřby mají tu formu jako za starých časů, ale nemají už tentýž obsah. „Průvod má svoji strukturu, zachovávanou po staletí. Jenže ženské se už nemodlí ... za duši zemřelého, ale vedou řeči.“ Chybí úcta. Ani Doležalovy působivé črty pohřebního auta, kde má řidič za sklem plyšáka a pornoobrázek, však nedoloží jeho nevyslovené tvrzení, že máme navazovat na tradice svých předků. Otázkou je, zda popisovaná fakta nejsou jen důsledkem vývoje, který půjde jen stěží (z)vrátit.

Odpověď hledíme v nedávno vydaném sborníku „Fenomén smrti v české kultuře 19. století“. Podívejme se, jak umírali obrozenci a gründeři (zakladatelé) české společnosti. Ať

víme, jak máme ctít mrtvé a zda to tak dnes vůbec jde.

„Fenomén smrti“ obsahuje příspěvky z loňského, dvacátého ročníku plzeňského symposia o devatenáctém století. Sborník, který přes problém skonu sjednocuje dějiny každodennosti s dějinami tzv. velkými, připravily Helena Lorenzová a Taťána Petrasová a vydalo jej nakladatelství se sympaticky zapáleným jménem Koniasch Latin Press. Nutno poznamenat, že sborník je (až na pár pře-
klepů a vyšínutí z větné vazby) skvěle vybaven – každý příspěvek má v záhlaví stručnou bibliografickou poznámku a na závěr německé sehr praktisch zusammenfassung. Fenomén smrti je opatřen také hravě mrazivými funerálními přílohami (mementi) v podobě dobových tisků a obsahuje přehled minulých ročníků plzeňského symposia a kontakty na jednotlivé referující. Byli jimi přední čeští historici, odborníci na problematiku devatenáctého století.

Z jejich textů jasně vyplývá, že toto „dlouhé století“ vycházelo v pojmání smrti a všeho, co s ní souviselo, z baroka. To bylo smrti doslova fascinováno. Devatenácté století jen přidalo trochu atmosféry rodinného, přísně individuálního *biedermeieru* – smrt se povětšinou stala událostí rodinnou.

Mezi námi a dobou, kdy obrozenecká spisovatelka Popelka Biliánová chodila po vyšehradském Slavíně a kladla na hroby „národních výtečníků“ věnečky z obětin (charitativních lístků, navštívenek, mott apod., které se kupovaly s cílem sebrat prostředky na bohu-libou činnost), však leží dvě světové války. Zvláště ta druhá učinila ze smrti událost masovou. To by se našim salonním předkům přičilo. Také komunismus se smrtí jakoby nepočítal. Začalo se umírat v nemocnici; smrt odešla z domovů někam do nedohledna; obřady se povětšinou konaly v síních a ne v chrámech. Ostatně také ke svým „výtečníkům“ komunisté po smrti mnoho úcty neprojeví (napustit rozpadajícího se Gottwalda asfaltem není právě projev respektu před majestátem smrti). Pod rukama komunistů také závěr života přestal být individuální výzvou, i jej organizoval stát.

A tak vyvstává, jako odpověď Doležalovu kárání, otázka, v čem vlastně zůstala spojitost mezi vztahem ke smrti, který pěstovali naši v čase ne příliš vzdálení předkové a který pěstujeme my?

Doležal poměrně správně postihl dlouhodobý trend – smrt přestává být součástí života, mizí kamsi, kde se s ní přestáváme setkávat a nemáme k ní proto takovou úctu, ja-

marách v čamarách

Bylo by však mylné domnívat se, že předminulá staletí chovala k smrti výhradně respekt a prokazovala jí úctu, a my, pohrobci dvacátého věku, že se jen neumíme chovat. Při masovém výskytu smrti leckterý člověk

kou jí projevovali lidé tradičnějších kultur (možná o to víc se jí bojíme, o to méně je v ní naděje). Místo toho, aby hledal kořeny a původ tohoto trendu, dává však moralistní poučení. (Postěžovat si, to je vůbec často jediný motiv, který průměrného českého publicistu přivede ke klávesnici.) Doba, která je od své předchůdkyně oddělena prudkými změnami, si teprve postupně může uvědomovat rozdíly (kladné či záporné znaménko zde není na místě).

Možná vše začíná Augustou Braunerovou. Tato pozoruhodná dáma (matka Zdenky Braunerové) byla první v Čechách, kdo v 19. století podstoupil kremaci. Kremace omezila tzv. pomezí rituály, např. stráž u rakve, uložení rakve do hrobu apod. Milena Lenderová ve svém textu o tomto problému připomíná problematický vztah katolíků a spalování (oheň je peklo a je pro kacíře, výhradou ale bylo také „němectví“ kremace). Problém pro dnešek není s kremací jako takovou; tím ale, že zcivilněla všechny dozvuky obřadného barokního pohřbívání, nastoupila cestu k dnešnímu „bez obřadu“.

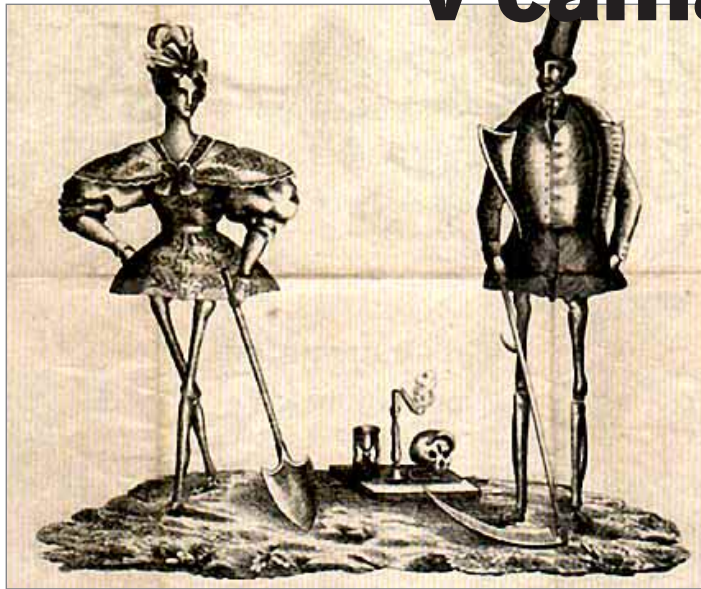
Bylo by však mylné domnívat se, že předminulá staletí chovala k smrti výhradně respekt a prokazovala jí úctu, a my, pohrobci dvacátého věku, že se jen neumíme chovat.

Při masovém výskytu smrti leckterý člověk otupuje. Smrt ve válce či při morových ranách ostatně není tak překvapující. Když se k tomu přidá specifické pojetí, např. prodchnuté katolickou vizí cesty k Bohu, může dojít k až místy radostnému výskání nad smrtí i těch nejmilejších bližních. Sedmnácté století např. vnímalo smrt dítěte přes filtr vysoké dětské úmrtnosti. Jistým duševním anestetikem se stala představa zemřelých dětí jako předem vyvolených andílků. Zuzana Černínová tak mohla svému synovi psát: „*To děvčátko (její vnučka, pozn. aut.) jim umřelo na neštovice ... ne přílišná žalost pro ně, čistej andělíček ku Pánu Bohu.*“ Nebo: „*Pan Rudolf měl znamenitou žalost pro něho, však má dost jiné ch a paní jako jelen.*“ Urozená dáma by dnes asi u Miloše Doležala nepochodila.

Přesto mezi minulými staletími, na které máme navazovat, najdeme i styčné body s dneškem. Luboš Velek na plzeňský seminář přišel s kvalitně napsanou a vtipné souvislosti nacházející reflexí smrti politické. Mladější druhé poloviny 19. století tu leckdy defilují jako trochu patetičtí dědkové bez vlivu. Slova pomalu stárnoucího a za svým politickým zenitem se ocitající Františka Ladislava Riegra o tom, že „*jakkoli stárnu, jsem dosud silou platnou a vydatnou*“, by se dala vložit do úst ne-

otupuje. Smrt ve válce či při morových ranách ostatně není tak překvapující. Když se k tomu přidá specifické pojetí, např. prodchnuté katolickou vizí cesty k Bohu, může dojít k až místy radostnému výskání nad smrtí i těch nejmilejších bližních..

Na marách v čamarách

jednomu matadorovi současné české politiky. Také obrazy „vůdců Národa“ či „vůdců strany“, kteří umírají v plné práci a síle starostmi o osud lidu (nejlépe nachladnou, když obhlížejí katastrofu Karlova mostu), nejsou některým současným politikům a jejich imagemakerům cizí.

Jsou ale společenství, která si udržují, samozřejmě dobově podmíněný, stabilní, tradiční vztah k rituálům a vůbec k pojetí všeho, co se smrtí souvisí. Arno Pařík ve svém příspěvku o Pražském pohřebním bratrstvu odkrývá rituály a obřady v pražské židovské obci. Zde dvacáté století – právě „specifickým“ přístupem k Židům a smrti – spíše upevnilo než rozvolnilo vazbu mezi živými a mrtvými. V baroku byli mrtví vnímáni jakou součástí živých, žili mezi nimi (proto se např. nechodilo hojně ve výroční dny k hrobům). Takto pojeté vnímání zesnulých (jako reálné kontinuální řady se současníky) je velmi silně pozorovatelné právě u židovské komunity. Kdyby ve Vladislavově ulici Česká spořitelna chtěla stavět podzemní parkoviště na hrobech katolíků, měšťanů někdy ze sedmnáctého století, bouřili by se snad jen archeologové.

Dalo by se takto pokračovat ještě dlouho – sborník nabízí opravdu smrt z mnoha pohledů. Mohli bychom se zmínit o rozdílech

v používání funerálních nádob (užíváme sice urny, ale např. asi jen málokterý okresní hejtmán si dnes nechá vyjmout srdce a pošle je v ozdobné schráně na oltář strany). Mohli bychom mluvit o smrti a Kantovi, smrti a Bolzanovi, a Masarykovi, a Šustovi, a šlechtě, a ženě, a o smrti a Palackém. Mohli bychom mluvit o odrazu smrti v literatuře, výtvarném umění, architektuře, medicíně a ve vědě a pokroku. Mohli bychom mluvit o sebevraždě. Mohli bychom pietně mlčet.

Už teď je ale patrné, že od tradičního a chvílemi pro dnešek možná trochu exaltovaného pojmání smrti v devatenáctém století nás vývoj vzdálil. A my s tím nemnoho uděláme. Jsme potomky dvacátého století (tedy v tomto směru) a to má na nás určující vliv. Možná jsme v počáteční fázi nového stádia kontinuálních dějin smrti. Pak má Doležal pravdu a jednou z cest je, že se nebožtík skutečně promění v PET láhev, kterou bez rozloučení vyvezeme na skládku. Možná smrt jako nepěknou, nepřijemnou a deprimující vytěsníme.

Pokud se ale rozhodneme rozvíjet tradice, které jsou pro dnešek životné a nebudeme jen reptat nad jeho neutěšeností, můžeme z tradic devatenáctého století převzít právě ono biedermeierovské, soukromé pojetí smr-

ti, o které nás dvacáté století připravilo. Pokud budeme odchod od živých vnímat tímto způsobem, můžeme se jednou zbavit nejbrutálnějších projevů odcizení smrti, které Doležal tak irituje. (Mimochodem, jestliže se na voze, který táhl na hřbitov mého předka, pohupovali barokní andělci kyprých tvarů, beru jeho dobový projev i to, že v kabině řidiče káry, která možná potáhne mne, se bude pohupovat fotka neméně kypré Lolo Ferrari).

Dokladem předešlých tvrzení může být fakt, že tradice minulých věků se v dnešním přístupu k smrti stále najdou. Stačí hledat. A nemusí jít jen o shody prvoplánové a řvavé. Právě plzeňský seminář je toho dokladem. Bylo zvykem, že za mrtvého se pořádaly vzpomínkové slavnosti a setkání. Dlouholetý organizátor plzeňských symposií Vladimír Macura těsně před svým vlastním skolem ohlásil jako téma dalšího setkání právě Smrt v devatenáctém století. Onoho ročníku se už nedožil. Mnohé jeho kolegy podivná symbolika i Macurovo pohrávání si se smrtí, kterou nemohl oddálit, poněkud vyvedly z míry. Nicméně celý seminář lze vidět také jako jakousi vědeckou zádušní mši za Vladimíra Macuru.

Jiří Rak, který shromážděné historiky v souladu s tímto pojetím oslovil jako pozůstalé a který referoval o smrti jako o národní manifestaci (v jeho pojetí se národní obrození již zcela mění ve spolek lehce roztržitých „očamarovaných“ strejců), na závěr svého příspěvku citoval slova Josefa Baráka k uctění památky Karla Sladkovského: „*Budmež muži dle vzoru našeho oslavence* tj. nebožtíka, pozn. J.R. *a vlast bude spasena.*“

Amen.

Martin Groman

Fenomén smrti v kultuře 19. století, sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století. K vydání připravily Helena Lorenzová a Taťána Petrasová, vydalo KLP – Koniasch Latin Press, Praha 2001, první vydání, 426 stran + 2 vložené přílohy, náklad a cena neuvedeny.

O závislém tatínkovi

Honzy Hanzla

Představte si následující výjev: Na dálniční odpočívadlo přijíždí modrá Felicie a zastavuje. Otevrou se levé přední dveře, z nich se vypotáčí řidič a spěchá dozadu k zavazadlovému prostoru. Vytáhne odtamtud láhev koňaku a přikládá ji k ústům. Pětkrát si hltne, zašpuntuje ji, vrátí na místo, zabouchne dvířka od kufru, usedne za volant a s pištěním pneumatik mizí auto v dáli.

Pravděpodobně kroutíte hlavou stejně nevěřicně jako všichni, kdo byli popsánému výjevu svědky.

„Ten člověk je blázen,“ řekli si na čelo.

Není. Je to můj tatínek.

To je totiž tak.

Tatínek není žádný alkoholik, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je závislý na úplně jiné tekutině, a tou je káva. Bez kávy není schopen provozu, a to nejen silničního, nýbrž jakéhokoliv. A proto si na dlouhé cesty připravuje zásoby, které nalévá do lahví od různých alkoholických

nápojů. Částečně je to proto, že jiné láhve doma nechováme, a částečně proto, že nás baví sledovat ty zmatené a vyděšené obličejy zírající na řidiče, jenž do sebe leje koňak, whisky, bourbon či becherovku.

Auta jezdí na benzín, televizor potřebuje ke svému chodu elektrický proud, tatínkovou šťávou je káva. Zatímco v minulosti pil po jedné kávě dopoledne, odpoledne a večer, dnes rozlišuje káv více a dokonce si je řadí do dvojic: časnou ranní (v sedm hodin hned po příchodu do práce) a pozdní ranní (kolem deváté), dopolední kávu a kávu polednici (po obědě), kávu odpolednici a kávu o páté (teď si zrovna nemůžu vzpomenout v kolik hodin). Sama samotinká zůstává jen večerní dávka, jelikož krátce po její konzumaci tatínek v křesle nenávratně usíná.

Původně jsem tu chtěl uvést ještě další zajímavé rysy tatínkova kofeinismu, nicméně jsem nucen od svého záměru ustoupit, protože se mi začínají třást ruce. Budu si muset jít uvařit svou pľlnoční kávu.

Sex!
Vraždy!
Plyšáci!
Podobrazník...

V příštím čísle (vychází 30. června 2000)

si přečtete:

Samuel Titěra
o Zmizení svaté Barbory
Jorge Amada

Dvě zamyšlení
nad Tmavomodrým světem

Tajný seznam V Jakuba Šofara

Na shledanou příště!